

Sociální a pracovní začlenění osob z pěstounské péče do společnosti

Bc. Martina Plšková

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina PLŠKOVÁ**

Osobní číslo: **H10582**

Studijní program: **N 7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální a pracovní začlenění osob z pěstounské
péče do společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů z oblasti náhradní rodinné péče.

Příprava metodiky výzkumné části.

Sběr, zpracování a vyhodnocení dat.

Shrnutí a interpretace výsledků, vyslovení závěrů, návrhy a doporučení.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

KOLUCHOVÁ, Jarmila a Zdeněk MATĚJČEK. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Machů, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

27. dubna 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11. 4. 2012

.....
Mouřina Pátek

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na sociální a pracovní začlenění osob z pěstounské péče do společnosti. V teoretické části jsou vymezeny důležité pojmy související s rodinou, náhradní rodinnou péčí, obdobím dospělosti a se sociálním začleněním. Cílem praktické části je prozkoumat proces začlenění této cílové skupiny do společnosti. Zaměření se na problémové oblasti a odhalení vlivů ovlivňující tento proces. Na základě zjištěných obtíží při integraci navrhnout preventivní opatření před jejich vznikem.

Klíčová slova:

rodina, funkce rodiny, poruchy rodičovství, psychická deprivace, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, mladá dospělosti, začlenění do společnosti

ABSTRACT

This thesis is focused on social and labor integration of people from foster care into society. In the theoretical part are define important terms related to the family, foster care, the period of maturity and social integration. The aim of the practical part is explore the process of integration this target group into society. Focus on problem areas and revealing influences that affect this process. Based on difficulties of integration suggest preventive measures before they begin.

Keywords:

family, function of the family, parenting disorders, psychic deprivation, substitute family care, foster care, young adulthood, integration into society

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Evě Machů, Ph.D. za ochotu a odborné vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, příteli a přátelům za trpělivost a podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 PROMĚNY RODINY	14
1.2 FUNKCE RODINY A JEJÍ PORUCHY.....	15
1.3 PÁSMA FUNKČNOSTI RODINY	17
1.4 DĚTSKÉ PSYCHICKÉ POTŘEBY	18
1.4.1 Psychická deprivace	19
1.5 PŮSOBENÍ PROSTŘEDÍ NA JEDINCE	20
1.6 VYTVÁŘENÍ IDENTITY DÍTĚTE	21
1.6.1 Rodinná identita	21
1.7 PORUCHY RODIČOVSTVÍ	21
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	23
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PÉČE O OPUŠTĚNÉ DĚTI.....	24
2.2 OSVOJENÍ	25
2.3 HISTORICKÝ POHLED NA PĚSTOUNSKOU PÉČI.....	26
2.4 DNEŠNÍ PODOBA PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	27
2.5 FORMY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	29
2.5.1 Chování a emoční problémy dětí z pěstounských rodin.....	30
2.5.2 Odborná příprava pěstounů	30
2.5.3 Sociální zabezpečení pěstounské péče	31
3 MLADŠÍ DOSPĚLOST	33
3.1 PROFESNÍ ROLE.....	34
3.2 SOCIALIZACE.....	34
3.3 EMOČNÍ PROŽÍVÁNÍ	35
3.4 SEBEPOJETÍ.....	35
4 ZAČLENĚNÍ DO SPOLEČNOSTI	36
4.1 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ.....	36
4.2 VOLNÝ ČAS	37
4.3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY	37
4.3.1 Základní a odborné sociální poradenství.....	38
4.3.2 Domy na půl cesty	38
4.3.3 Podporované a chráněné bydlení.....	38
4.3.4 Azylové domy, noclehárny.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 NÁVRH PROJEKTU	41

5.1	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
5.2	DRUH VÝZKUMU	41
5.3	VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	42
5.4	VÝZKUMNÉ METODY	42
5.5	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	42
6	REALIZACE VÝZKUMU	44
6.1	PŘEDSTAVENÍ INFORMANTŮ	44
6.2	OKRUHY ROZHOVORU	46
7	ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT.....	48
7.1	OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	48
7.2	ZÁKLADNÍ POTŘEBY	49
7.3	SOCIÁLNÍ INTERAKCE	51
7.4	TOHLE SE NEMĚLO STÁT	54
7.5	SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI.....	57
7.6	VOLNO A KULTURA	58
7.7	CO DÁL?.....	60
7.8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ Z OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ	61
7.9	AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	62
7.10	SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	65
	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Každý den se ve světě i v České republice narodí spousta novorozenců. Většina z nich má to štěstí, že se na ně jejich rodiče těší a očekávají jejich narození s nadšením. Avšak ne všechny děti jsou rodiči přijímány s láskou. Náhradní rodinná péče vznikla v důsledku odložených dětí, o které jejich rodiče nejevili zájem nebo se o ně nemohli z různých důvodů postarat. Ve své práci bych se chtěla zaměřit na jednu z forem NRP, pěstounskou péči.

Při průzkumu odborné literatury na zvolenou problematiku, jsem se setkala s propracovanými články, vystihující popis a náplň pěstounské péče. Opírala jsme se o odborníky Matějčka, Kolouchovou, Bubleovou, Kovaříka aj. Propracovaný je postup svěřování dětí do NRP, jeho klady i zápory. Avšak v žádné publikaci jsem nenašla informaci o tom, co se stane s dětmi, kterým pěstounská péče právně končí dosažením zletilosti. Jak probíhá jejich další život, jak se dokáží začlenit do společnosti?

Nacházím se ve věku dospělosti a pocházím z úplné rodiny, vždy jsem měla rodiče, kteří mě podporovali. Nedokážu si představit, co prožívají děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině. Zejména v období zletilosti jsem pocítila velkou potřebu rodičů. V tomto časovém úseku si nedokážu představit, že bych se měla osamostatnit. Neměla jsem ještě ani dokončené středoškolské vzdělání a chtěla jsem pokračovat studiem na vysoké škole. Mají děti z pěstounské péče tyto možnosti? Dokáží jim jejich pěstouni zaplatit další vzdělávání, když mají obvykle i své děti nebo více svěřených dětí? Na tuto a mnoho dalších otázek jsem si chtěla odpovědět. Problematika náhradní rodinné péče mě zaujala již během studia, Proto jsem do ní chtěla více nahlédnout a zabývat se jí do hloubky.

Cílem mé práce bylo zjistit, jak se dospělí z pěstounské péče začleňují do společnosti. Sociální a pracovním začleněním rozumím účast na ekonomickém, pracovním, kulturním, politickém a společenském životě. Hlavní cíl je doplněn o zjištění faktorů, které tento proces ovlivňují a vyhledání problémových oblastí při integraci do společnosti. Na základě zjištěných obtíží se pokusím navrhnout preventivní opatření a doporučení pro pěstouny.

Teoretická část práce se dotýká stěžejných témat, jako rodina, náhradní rodinná péče s důrazem na pěstounskou péči, období mladší dospělosti a v poslední řadě sociálnímu a pracovnímu začlenění.

Praktická část se opírá o teoretická východiska a snaží se zodpovědět cíly výzkumu.

Výsledky práce bych chtěla předložit pěstounům na jejich každoročním setkání. Protože rodiče, v našem případě pěstouni, by měli být ty hlavní osoby, které ovlivňují jedince. Proto by vzniklá preventivní opatření měly směřovat k nim.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

O rodinu se zajímají autoři z více vědních oblastí. Každý vědní obor nahlíží na rodinu jiným způsobem a zkoumá ji z různého hlediska. Například pedagogika klade důraz na aspekty výchovy, rozlišení typů prostředí nebo na hodnotovou orientaci v rodinách. Psychologie se zajímá o pomoc rodině formou terapií. Medicína se věnuje zkoumání zdravotního stavu členů domácnosti a prevenci výskytu ohrožujících faktorů. Mezi další obory, které rodině věnují pozornost, můžeme jmenovat právo, etiologii, filozofii a ekonomii. (Bakošová, 2008, s. 87-88)

Přesto, že pojem rodina odborníci interpretují odlišnými způsoby, můžeme spatřovat řadu společných charakteristik, které jejich definice spojují. Rodinu považujeme za nejdůležitější a nejpodstatnější součást každého jedince. Je tvořena příbuzenskými vztahy mezi mužem a ženou. Každý člověk se rodí do určitého společenství, které ho ovlivňuje po celý jeho život. V rodině se dítě učí nejzákladnějším dovednostem a návykům, formuluje se v ní jeho osobnost.

Definice Kramera počítá s různorodostí soužití, neřadí do rodiny pouze páry sezdané, počítá i s různými alternativami, které se v dnešní společnosti běžně vyskytují.

„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (Kramer, 1980 cit. podle Sobotková, 2001, s. 22)

Rodina je důležitým činitelem působícím především v útlém věku dítěte, a to v oblasti tělesné, psychické a sociální. Dítě se v ní učí adaptovat na změny, začleňovat se do společnosti a mezi své vrstevníky. Rodiče vytvářejí dítěti obraz o světě, určují jeho sociální status, utvářejí jeho sebevědomí, vlastní sebehodnocení. Díky rodině si jedinec osvojuje základní vzorce chování, sociální, kulturní hodnoty a normy. Rozvíjí svou morálku. Je pravděpodobné, že vzorce chování, které získá ve své původní rodině, bude napodobovat ve vlastním rodinném životě. (Dunovský et al., 1999, s. 99)

1.1 Proměny rodiny

V důsledku společenských změn se vyvíjí i rodina. Mění se její postavení a funkce, které má plnit. Rodina si prošla řadou významných změn, které provázely vznik rozvodové legislativy, sňatky v mladém věku či brzká mateřství. Rodiny se více zaměřují na vlastní potřeby. Jsou otevřenější. Přibývá párů žijících ve volných svazcích. Děti již nevyrůstají jen v sezdaných manželstvích, jako to bylo obvyklé. Zvyšují se počty rozvedených manželství, snižuje se porodnost. Sňatek a rodičovství nemá pro mladé lidi takovou hodnotu, jako mělo v minulosti. Oba tyto akty se častěji odkládají. Žena není limitována péčí o své děti, může volit institucionální výpomoc a více se realizovat ve svém zaměstnání. Stigma dítěte z rozvedených rodin také přestává platit. Děti se více podílejí na chodu domácnosti, vztahy mezi členy domácnosti se pohybují na partnerské úrovni. Rodina se více stahuje do sebe, snaží se o určitou legitimnost před ostatními. V rodině se její členové snaží oprostít od hektického a přetechnizovaného stylu života. Charakteristickým znakem dnešní společnosti je desintegrace. Osoby žijící ve společné domácnosti postrádají vzájemnou komunikační schopnost, není již běžné společné stravování, vyprávění zážitků, sdílení prožitků. Jednotliví členové jsou více zaměřeni na sebe a rodinná pospolitost je tak ohrožena. Finanční problémy nutí rodiče trávit v zaměstnání mnoho času. Rodina nemá dost času relaxovat a naplno se věnovat svým dětem. Rodiče často volí jako kompenzaci materiální statky. Ty nemohou nahradit společné chvíle a vedou k špatným hodnotovým návykům. Rozpočet rodiny, zejména mladé, mnohdy nestíhá pokrýt všechny potřeby, proto se rodiny čím dál více zadlužují a finančně strádají. U sociálně slabých rodin hrozí až vyloučení ze společnosti. Nejvíce tyto změny pocítí děti, které se mohou stát předmětem týrání či šikanování od svých vrstevníků. (Kraus, 2008, s. 83-86)

Řada autorů se domnívá, že dnešní rodina je v krizi. V důsledku zvyšující se rozvodovosti, nesezdaných soužití, zvyšujícímu se výskytu patologických jevů u dětí, rostoucí tendenci dětských sebevražd, jejich zneužívání, týrání a zanedbávání, zvýšené toleranci k nevěře, úpadku institutu manželství, velké nezaměstnanosti a zadluženosti.

Dunovský et al. (1999, s. 97-98) nahlíží na vývoj rodiny optimisticky. Tyto jevy autor nepokládá za pohromu, ale za přirozený adaptační proces společnosti. Rodina je považována za velmi silnou jednotku, která se dokáže přizpůsobit jakékoliv době.

S autorovým tvrzením musím souhlasit. Předpokládám, že rodina přes svoje proměny, různé druhy soužití si stále zachová svůj status nejzákladnějšího společenství pro každého člověka.

Matoušek a Matoušková (2011, s. 39-40) zdůrazňují velkou změnu, kterou společnost prochází. Cíl rodiny není předat svým potomkům majetné statky, hospodářství a rodinné podniky. Rodina se začala uvědomovat, že jejich nejdůležitějším vkladem je dopřát svým potomkům kvalitní vzdělání. Čas trávený ve školních lavicích se prodlužuje, učení se stává celoživotním procesem. Děti představují budoucnost pro společnost i pro rodiče, a proto je nutné, aby udrželi krok se stále rostoucími požadavky. Technické dovednosti potomci zvládají lépe než jejich rodiče.

1.2 Funkce rodiny a její poruchy

Tak jako se měnila v průběhu času rodina, proměňovaly se také její funkce. Dříve se dával velký důraz na reprodukci potomstva. Dnes se plození dětí odkládá a jejich počet se snižuje. Rodina část svých funkcí předává institucím, neboť není schopná všechny náležitě plnit. Řada autorů se shoduje na podobném vymezení základních funkcí rodiny.

Střelec et al. (2005, s. 111) považuje za důležité plnit tyto funkce:

Biologicko-reprodukční funkce

Tato funkce představuje významnou potřebu pro rodinu, ale také společnost. Rodina v ní vidí pokračování svého rodu. Pro společnost představuje stabilní ukazatel populačního vývoje. Plní nejen reprodukční funkci, ale také uspokojuje sexuální potřeby jedinců. (Střelec et al., 2005, s. 111)

Pokud není tato potřeba náležitě uspokojována, objevují se její poruchy. Dysfunkce se vyznačují neschopností mít vlastní děti, nevyzrálostí rodičů se o své děti starat. Do poruch této funkce řadíme děti, které přicházejí na svět do sociálně nepříznivých podmínek, rodí se různě postižené. Handicap může být smyslového, tělesného nebo duševního charakteru. (Dunovský, 1986, s. 13-14)

Ekonomicko-zabezpečovací funkce

Tato funkci má za cíl začlenit rodinné příslušníky do výrobního nebo nevýrobního procesu společnosti. Rodina představuje mikroekonomický systém společnosti, disponuje

určitým množstvím finančních a materiálních prostředků, které dále používá a tím pomáhá stabilizovat ekonomickou situaci státu. I přes pomoc státu musí pro své děti zabezpečit materiální vybavení k dostatečnému uspokojování jejich potřeb. (Střelec et al., 2005, s. 111)

Dunovský (1986, s. 14-15) uvádí, že se porucha ekonomického zabezpečení prohlubuje, z důvodu zvyšujících se materiálních požadavků ze strany společnosti. Stále platí, že tato funkce se netýká jen finančních statků, ale dotýká se také sociální oblasti. Trpí jí také rodiny s malým počtem dětí. Nedostatečné finanční zabezpečení se může negativně podepsat na budoucnosti dětí vyrůstajících v nepříznivých podmínkách. Mohou být poznamenány různými druhy deprivací.

Odpočinek a regenerace tělesných a duševních sil

Tato funkce se v úkolech rodiny objevuje nově v důsledku přetechnizovaného a uspěchaného životního stylu společnosti. Rodina by měla představovat místo, které bude kompenzovat tyto negativní jevy. Měla by se stát místem odpočinku a relaxace. (Střelec et al., 2005, s. 111-112)

Emociálně-ochranná funkce

Rodina splňuje svůj účel, pokud se do ní rádi vracíme, cítíme se v ní bezpečně, dává nám pocit jistoty, pochopení a lásky. V citově pozitivním prostředí se jedinec cítí vyrovnaně, potřebně, je svou rodinou podporován a ctěn. A to je nezbytný předpoklad pro jeho zdravý vývoj. (Střelec et al., 2005, s. 112)

Nejhorší scénář nastává, pokud emocionální stránka není naplněna. Ovlivňuje to nejen jedince samotného, ale také jeho přístup k životu. Nedostatek emočních projevů tvoří základ pro poruchy rodiny. Dítě postrádá citovou vzájemnost, rodinnou stabilitu a zázemí. Vede ke vzniku patologických jevů. (Dunovský, 1986, s. 15)

Výchovně-socializační funkce

Poslední funkce spolu s předchozí je společností vnímána jako nejdůležitější. Socializace dítěte se děje v rámci jeho rodiny, je důležitá pro úspěšné zařazení do společnosti, navazování kontaktů se svými vrstevníky i okolním světem. (Střelec et al., 2005, s. 112-113)

Porucha vzniká, pokud se rodiče o své dítě nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat. Nejčastější příčiny, proč se rodiče o své dítě nemohou postarat, se uvádí nemoc, úmrtí nebo invalidita. Pokud rodiče nejsou schopni zabezpečit potomkovi základní potřeby, nejsou zralí na rodičovství, nedokáží se vyrovnat s těžkými životními situacemi jako je narození dítěte handicapovaného, řadíme je do skupiny rodičů, kteří se neumějí či nedovedou o dítě starat. Nejzávažnější poruchu rodiny představují vychovatelé, kteří se o své děti nechtějí starat. Nejčastěji se jedná o variabilní poruchy osobnosti. (Dunovský et al., 1999, s. 104)

Dunovský et al. (1999, s. 105) zařazuje do poruch sociálně-výchovné funkce také osoby, které své děti vědomě týrají a zneužívají, nevěnují jim dostatečnou pozornost, chovají se k nim chladně, ubližují jim nebo dokonce sexuálně zneužívají. Opakem této dysfunkce je případ, kdy se rodiče o dítě nadměrně starají, nedovolují mu osamostatnit se a připravit na budoucí život.

1.3 Pásma funkčnosti rodiny

Dunovský et al. (1999, s. 106) vypracoval ve své studii o funkčnosti rodiny její pásma. Toto vymezení po něm převzalo mnoho autorů a je používané dodnes. Podle pásem funkčnosti určujeme čtyři typy rodin.

Funkční rodiny

Většinová populace se může pyšnit tímto označením. Znamená to, že rodina netrpí výraznějšími problémy, které by se negativně podepisovali na vývoji jedinců. Rodina je schopna plnit své předurčené funkce.

Bakošová (2008, s. 110) charakterizuje funkční rodinu jako celek s jasně vyhraněnou mírou zodpovědnosti a existující hranicí intimity. Její členové jsou k sobě ohleduplní, sdílejí svá potěšení a zážitky. Je to místo pro vyslovení vlastního názoru, lpí se na dodržování předem určených pravidel. Za důležité se také považuje udržovat společenské kontakty s přáteli.

Problémové rodiny

Tyto rodiny jsou charakteristické poruchou plnění svých funkcí. Může se jednat o jednu nebo i všechny její funkce. Rodina je ovšem schopna své potíže vyřešit sama. Nejčastěji stačí pomoc odborníka zvenčí.

Dysfunkční rodiny

Rodina není schopna plnit své určené role. Vážně postihuje celou instituci, ale také zdravý vývoj člověka. Rodina si není schopna pomoci sama. Jako vhodná pomoc se volí např. sanace rodiny, rodinné terapie. Důležitá je spolupráce a komunikace celého společenstva se snahou o nápravu negativního stavu.

Afunkční rodiny

Tímto termínem se vyznačují rodiny, které přestávají plnit svou funkci, ohrožují děti a jejich existenci. Východiskem pro dítě se stává pouze odebrání z této afunkční rodiny a předání do náhradní rodinné péče. (Dunovský et al., 1999. s. 108-109)

1.4 Dětské psychické potřeby

U dítěte je potřeba dbát na stimulaci, přinášet mu podněty, snažit se vytvářet podnětné a kvalitní prostředí. Dítě svými podněty naplňuje a obohacuje život svých rodičů. Dítě potřebuje řád a uspořádání, musí mít pocit bezpečí, pocítit že se může od nás učit a my se můžeme přiučit od něj. Rodina by měla svému dítěti poskytovat pocit životní jistoty. Dostatek citových podnětů a jistot dokáže dítě naplnit a emočně obohatit. Dítě si během života musí utvořit pozitivní pohled na sebe sama. Musí mít zabezpečenou otevřenou budoucnost, vidět životní perspektivy a těšit se na další kroky v životě. Dospělý také plánují s ohledem na své potomky. Životní naplnění vidí v předání svých hodnot, genetických kladů. (Matějček et al., 2002, s. 56-58)

K základním psychickým potřebám každého dítěte patří:

Potřeba náležitého přívodu podnětů

Rozumíme tím, stimulaci dítěte v pravý čas, po dostatečně dlouhou dobu a v náležité kvalitě. Správná stimulace vede k aktivitě jedince, rozvíjí jeho přirozenou zvědavost. Nesmíme také zapomínat na přívod dostatečných lidských podnětů, které rozvíjí zájem dítěte o okolní svět.

Potřeba smysluplného světa

Poznatky a zkušenosti, které jedinec přijímá, musejí být organizovány a zpracovávány. Dítě potřebuje mít jistotu stálosti svého světa. Ke snadnějšímu osvojování procesu učení napomáhá, pokud dítěti podněty předkládáme nechaoticky.

Potřeba jistoty

Dítě potřebuje nejen žít v uspořádaném světě, ale především cítit lásku a náklonnost od svých vychovávatelů. Uspokojení této potřeby předpokládá úspěšnou socializaci jedince se svými vrstevníky i ostatními lidmi. (Dunovský et al., 1999, s. 51)

Potřeba pozitivní identity

Pokud je tato potřeba naplněna, jedinec dokáže přijmout sebe i ostatní takové, jací jsou. S tímto uvědoměním se dokáže lépe začlenit do společnosti. Dokáže si odpovědět na otázky- Kdo jsem? Kam patřím? Kam směřuji? Součástí identity tvoří náš původ a životní historie. Osobnost člověka musí přijmout rodinou identitu, takovou jaká je, i když se jedná o rodinu náhradní. (Matějček et al., 2002, s. 57)

Potřeba otevřené budoucnosti

Umožňuje uvědomění si minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Otevřená budoucnost je potřebná k plánování životních kroků, nutí člověka k aktivitě a naději na lepší životní perspektivy. Každý člověk by měl někam směřovat, na něco se těšit. (Dunovský et al., 1999, s. 51-52)

1.4.1 Psychická deprivace

Psychická deprivace vzniká, pokud nejsou psychické potřeby dítěte náležitě uspokojovány. Tento pojem se dříve používal pro děti silně deprivované a sociálně izolované. Hovořilo se především o tzv. vlčích dětech. V průběh dalších let a rozvoji výzkumu dostal tento pojem jednodušší strukturu. Průkopníky se stali autoři Langmeier a Matějček, jejich definici stále cituje spousta autorů. (Koluchová, 1992, s. 16)

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostatečné míře po dosti dlouhou dobu“. (Langmeier, Matějček, 1974, s. 22)

Původně se mluvilo o výskytu deprivace v ústavních zařízeních, dnes již víme, že psychická deprivace může vznikat také v dysfunkčních rodinách. Tento jev je ovlivněn prostředím, genetika v tomto případě nehraje významnou roli. Nejohroženější se dítě stává v nejmladším věku, kdy je zranitelné, citově nevyzrálé a plně závislé na svém okolí. Psychická deprivace postihuje celou osobnost člověka, ovlivňuje jeho pohled na svět, začleně-

ní se do společnosti i utváření životních hodnot. Psychická nerovnováha ovlivňuje negativně vývoj a rozvoj řeči, má za následek opoždění psychomotorického vývoje u dětí. Děti nerozumí svým emocím, neumí vyjadřovat city k druhým lidem, hůře se integrují do společnosti. Trpí nízkým sebevědomím, sníženou tendencí se realizovat. Tato porucha se projevuje variabilně, i odborníci na tuto problematiku mají potíž popsat všechny příznaky. V zásadě se ale shodují s tvrzením, že dítě je celkově opožděnější oproti svým vrstevníkům. S touto diagnózou se také pojí zhoršený zdravotní stav, výskyt defektů a zvýšená míra úrazovosti. Děti, trpí prohřešky, kterých se dopustila jejich matka při těhotenství, tím, že užívala návykové látky, držela špatnou životosprávu nebo si potomka vůbec nepřála. Výzkumy dokazují, že pokud je dítě odebráno do ústavní péče, může se zlepšit v intelektuální úrovni. Jako nejvhodnější řešení se volí umístění těchto dětí do pěstounské péče. (Kolučková, 1992, s. 19-23)

1.5 Působení prostředí na jedince

Většina odborníků se shoduje v tom, že prostředí představuje důležité činitele pro rozvoj osobnosti. Je nemyslitelné, aby člověk žil mimo přirozené prostředí, každá osoba potřebuje sociální kontakty. Rodina, jako primární prostředí pro člověka jej obohacuje o duševní zážitky, podílí se na vývoji jeho psychiky. Prostředí, ve kterém jsme vyrůstali, ve kterém žijeme, v nás zanechává určité stopy a ovlivňuje nás po celý život. Profesor Bláha přišel s termínem sociální dědičnost. Došel k názoru, že nejen genetické dispozice, které si přinášíme od narození, ale také způsoby a modely chování, které si osvojujeme v daném prostředí, formulují naši osobnost. To, co si přinášíme od svých rodičů, nazval genotypem a ty znaky, kterými se jedinec projevuje v určité fázi svého života, pojmenoval fenotyp. Ani odborníci nedokáží přesně odpovědět na otázku, jakou roli hraje prostředí v životě jedince. Dnes ovšem nemůžeme vyloučit, že člověk je jím determinován a to pozitivně nebo negativně. Další proces rozvíjení jedince je však individuální. Nedá se opomenout význam rodinného prostředí. Pro přizpůsobení se prostředí se uvádí termín *adaptace-adjustace*. V praxi rozlišujeme dvojí formu. Pasivní adaptací rozumíme přizpůsobení se podmínkám prostředí bez jejího aktivního zásahu. Tato fáze nastává nejčastěji v raném věku. Později nastává druhá fáze, kterou můžeme nazvat aktivní adaptace, která probíhá, pokud podmínky, ve kterých žijeme, přetváříme a aktivně do nich zasahujeme. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 102-106)

1.6 Vytváření identity dítěte

Identitu definujeme jako hluboký pocit vlastní totožnosti, zahrnující naše zkušenosti, způsoby prožívání vlastní kontinuity, pokračování a trvání. Uvědomění si kdo jsem byl, kdo budu. Uvědomění si sama sebe představuje ztotožnění se svými životními rolemi a pocit náležitosti. Identita nám není dána geneticky. Naším úkolem je ji hledat a upevňovat po celý život. Nejproblematictější a zároveň nejdůležitější období se objevuje u adolescentů. Nalezení sebe sama je předpoklad pro sdílení svého života s někým druhým. V oblasti náhradní rodinné péči se dotýkáme problému hledání identity přijatého dítěte a také s tím související ztrátou biologických rodičů, respektive biologického příbuzenství. (Kovařík, 2000, s. 21-22)

1.6.1 Rodinná identita

Rodinnou identitu lze chápat jako subjektivní hledisko rodinné celistvosti. Utváření identity k rodině zahrnuje dlouhodobý proces, prostřednictvím kterého si jedinec upevňuje příslušnost k dané rodině. Rodinná identita nám dává pocit sounáležitosti, důležitosti a vzájemné blízkosti. Její uvědomění je nezbytné, pro uspokojování emoční funkce rodiny. Jedinec ví, kde je doma, do které skupiny patří, jedná se o oddělení „my“ od ostatních skupin. (Sobotková, 2001, s. 42-43)

1.7 Poruchy rodičovství

Příčiny poruch rodičovství se problematicky definují. Odborníci se domnívají, že se vyskytují před početím dítěte, při těhotenství nebo narození potomka. Také mohou vznikat až v průběhu dětství.

Dunovský et al. (1999. s. 112) uvádí nejčastější poruchy rodičovství, které se objevují v praxi.

Matka, která své dítě po porodu dává do péče jiných osob

Nejčastěji se projevuje odložením dítěte, jeho odvržení, z důvodů extrémní nouze. Těhotenství i porod je před okolím ukrýváno. Rodiče se nemohou v té konkrétní fázi života o dítě postarat. Pro dítě se hledá náhradní rodinná péče u příbuzných, pěstounů nebo je zařazeno k osvojení.

Velmi mladí rodiče

Mladí lidé nejsou pro rodičovství dostatečně vyzrálý, nejsou schopni domyslet, co všechno rodičovství obnáší. Ve svém potomku vidí nenaplnění svých životních cílů, odvracejí se od něj, nedokáží k němu navázat kladný citový vztah.

Rodiče ve vyšším věku

Opakem jsou rodiče starší, kteří své rodičovství odkládali zejména z profesních důvodů. Vyznačují se neúměrnými obavami o zdraví potomka, neustále ho pozorují a odlišnostem přikládají zbytečně velký význam. Mají o dítě neustále strach, a proto omezují jeho přirozenou aktivitu. Dítě se špatně adaptuje do společnosti, je nesamostatné a bojácné. (Dunovský et al., 1999, s. 114)

Česká republika se vyznačuje stále častějším odkládáním rodičovství především z profesních důvodů. Brzy rodiče, kteří mají děti v pozdějším věku, nebudou výjimkou a potom bude otázkou, zda je považovat za problémové.

Matka, která zůstává po narození dítěte sama bez otce

Rodič se domnívá, že vychovávat dítě bez jeho otce je nejlepší řešení. Tato porucha se objevuje v pokročilejším věku ženy, kdy odmítá manželství i otce samotného. Domnívá se, že otec by narušil její výchovu. Neuvědomuje si však, že dítě potřebuje mužský vzor. Sama má k mužům negativní postoj. Dítěti chybí pozitivní náhled na opačné pohlaví, což se může negativně projevit v jeho budoucích vztazích. (Dunovský et al., 1999, s. 114-115)

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

První zmínka související s náhradní rodinnou péčí se traduje z vydání knihy *Psychická deprivace v dětství* od autorů Langmeiera a Matějčka v roce 1963. Mluví se v ní o důležitosti rodiny při výchově dětí, poukazuje na nedostatky ústavní výchovy a nastiňuje možnosti výchovy dětí v náhradních rodinách. (Koluchová, 1992, s. 7)

V roce 1963 vyšel zákon o rodině č. 94/1963 ve kterém je ukotvena možnost zbavit rodiče jejich rodičovských práv. Díky institutu zbavení rodičovských práv, mohli být děti přemísťovány z ústavní péče do náhradních rodin. Pěstounská péče byla uzákoněna v roce 1973 (zákon o pěstounské péči č. 50/1973). Vzniku pěstounské péče předcházeli experimenty a získané zkušenosti pomohli pochopit, že pěstounská péče spolu s osvojením představuje vhodnou formu náhradní rodinné péče. Zprvu nebyl systém náhradní rodinné péče dostatečně propracovaný, chyběli odborní pracovníci a zaměřoval se více na diagnostiku než na prevenci. (Koluchová, 1992, s. 7-8)

Osířelé a sociálně osířelé děti

V systému NRP se nejčastěji setkáváme se sociálně osířelými dětmi, které se od skutečně osířelých dětí liší tím, že jejich rodiče nezemřeli, ale z určitých důvodů se o ně nechtějí, nemohou nebo neumějí postarat. Děti před umístěním do náhradních rodin nejčastěji pobývají v kojeneckých, diagnostických ústavech a v dětských domovech. Pro jedince je v některých případech vhodný pobyt v těchto zařízeních, neboť představuje citově neutrální místo, jehož prostřednictvím se lépe navazuje kontakt s náhradní rodinou. (Matějček et al., 2002, s. 20)

Do forem NRP řadíme osvojení a pěstounskou péči. Jejich výčet a charakteristiku představíme v následujících kapitolách.

Poručenství, opatrovnictví a svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče představují další formy, které pomáhají zabezpečit nejlepší zájem dítěte.

Poručenství

Pokud nastane situace, kdy biologičtí rodiče zemřou, jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo nejsou způsobilí k právním úkonům, soud určí dítěti poručníka, který se stává jeho zákonným zástupcem a vykonává úkony s tím spojené. V určitých případech

může o svěřence pečovat, a za to mu náleží hmotná odměna. Poručník se nemusí zodpovídat biologickým rodičům, podléhá soudní kontrole. (Gabriel, Novák, 2008, s. 52-53)

Opatrovnictví

Dalším typem zástupce dítěte je opatrovník, kterého soud jmenuje v případě zvláštního důvodu, aby hájil zájmy dítěte. Soud mu přesně vymezí práva a povinnosti, nestává se však zákonným zástupcem svěřené osoby. (Matějček et al., 2002, s. 18)

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Nastávají případy, kdy rodiče nemohou své děti vychovávat z důvodu nemoci, výkonu trestu či pobytu v cizině. V takových kauzách soud svěřuje dítě do péče fyzické osobě, která musí poskytovat záruku řádné výchovy. Nejčastěji se volí příbuzní dítěte. Soud takové osobě stanoví práva a povinnosti, které bude k dítěti mít. Ta se nestává zákonným zástupcem svěřence. (MPSV, 2009a)

Sanace rodiny

Sanace rodiny představuje prostředek, který má pomoci rodině, která nezvládá výchovu svých potomků, zpravidla z existenčních nebo vztahových důvodů. Rodiče se nesnaží svému dítěti záměrně ubližovat, ale nadměru starostí sami nezvládají a nedokáží se dostatečně naladit na jeho potřeby. V těchto případech může docházet k zanedbávání péče. Sanace rodina má zajistit prevenci, zmírnění a odstranění příčin zanedbávání a napomoci rodičům zachovat rodinu jako celek. Jde především o udržení rodiny a předcházení výchově v ústavech. Tento prostředek se musí nasadit velmi citlivě, řada rodičů institucím a sociálním pracovníkům nedůvěřují, ve své schopnosti nevěří. Role sociálního pracovníka je obtížná, ale nesmírně důležitá pro nápravu tíživé situace. (MPSV, 2008)

2.1 Historický vývoj péče o opuštěné děti

Péče o opuštěné děti má dlouhou historii. Za jeho počátek můžeme označit založení prvního nalezince v Miláně již v roce 787. Podle tohoto modelu se začali zřizovat další nalezince po celé Evropě. Systém péče o opuštěné děti nebyl na dobré úrovni. Chyběla finanční podpora a podmínky pro děti nebyly vhodné, umíraly ve velkých počtech. Na popud Johanna Heinricha Pestalozziho se kladl důraz na důležitost rodinné výchovy, a proto se v roce 1804 zavedlo osvojení a rozvinul se systém pěstounské péče. Největší nárůst sirotků byl zaznamenán po konci třicetileté války. Bylo nutné zřídit další nalezince a sirotčince.

V českém prostředí byl nejstarším datovaným Vlašský špitál v Praze. V období první republiky se o opuštěné děti staraly dětské domovy a byla zřízena instituce hromadného poručenství. Poručenství se podobalo dnešní formě. Soud určil osobu či osoby, aby zastupovali právní a výchovné zájmy dítěte, jestliže otec dítěte zemřel, byl soudem zbaven otcovské moci nebo se jednalo o nemanželského potomka. Na sociální případy dohlíželi tzv. veřejní poručníci. Další dočasné řešení péče o osiřelé děti představoval pobyt v dětských domovech. Ten měl sloužit jako přechod a potřebná náprava před svěřením dítěte do původní nebo náhradní rodiny. Celý systém péče o ohrožené děti z období první republiky byl po druhé světové válce zrušen a přešel do kompetence státu. Byla uplatňována kolektivní výchova v ústavních zařízeních. Až v 60. letech si odborníci mohli dovolit mluvit o nevhodnosti ústavní výchovy, která měla za následek vznik deprivací u dětí. Začalo se opět apelovat na důležitost rodinné výchovy a prostředí. Po roce 1973 byly legalizovány všechny formy výchovné péče. (Bubleová, 2000, s. 46-51)

2.2 Osvojení

V minulosti dítě nemělo žádnou hodnotu, bylo legální se ho z různých důvodů zba-
vovat. Vydáním zákona Inocencem III. byla vražda dítěte zakázána. Zákon o osvojení má své kořeny ve Starověkém Římě. Děti si zprvu adoptovala bohatá šlechta, aby si zajistila pokračování svého rodu. Později si lidé adoptovali děti z důvodů snadného získání levné pracovní síly. Děti pobývaly v nalezincích a odtud přicházeli do adopce nebo pěstounské péče. Cílem ústavní péče byla ochrana dětí před smrtí. V době osvícenství, zřízením císaře Napoleona, musel mít každý nalezinec tzv. torino, které můžeme připodobnit dnešnímu babyboxu. Podoba náhradní péče se měnila ve snahu zajistit opuštěným dětem také výchovu. Zájem společnosti vzrůstal s výskytem válečných sirotků. V období první republiky, s rozvojem psychologických a pedagogických věd se společnost a stát začínali zajímat o problematiku náhradní rodinné péče a dbát na blaho dítěte. Vznikali nové formy náhradní péče o děti, zejména mezinárodní osvojení, a vytvářeli se státní i nestátní instituce. (Matěj-
ček et al., 1999, s. 16-21)

Osvojení představuje základní formu NRP. Osvojitelé se stávají právoplatnými rodiči osiřelého dítěte a přejímají všechny rodičovské závazky, které se k tomu pojí. Osvojení se snaží vytvořit pro dítě nový domov, přijmout novou rodinu a vytvořit si tak znovu pocit bezpečí a klidu. Dítě dostává příjmení svých nových rodičů a vzniká mezi nimi příbuzen-

ský stav. V České republice se vyskytují dvě formy osvojení, zrušitelné a nezrušitelné. Jak již vyplívá z názvu, osvojení zrušitelné, neboli prosté může soud na základě požadavku od osvojitelů nebo osvojence z vážných důvodů zrušit. Naopak osvojení nezrušitelné nabývá všech pravomocí a nelze jej ani soudně zrušit. Osvojit lze proto dítě starší jednoho roku. Osvojit dítě může manželský pár i jednotlivec, věkový rozdíl musí být přiměřený. Dítě musí být zejména právně volné, tzn., že biologičtí rodiče, nebo je-li stanoven zákonný zástupce, dávají souhlas s adopcí. Ale také pokud rodiče o svého potomka neprojevují žádný nebo kvalifikovaný zájem. Pokud se matka nepřihlásí o své dítě po narození, soud shledá tento čin jako žádný zájem ze strany matky a dítě může přejít do péče jiné rodiny. Jestliže rodiče neprojeví po odebrání či svěření dítěte do péče jiné osoby nebo instituce po dobu šesti měsíců zájem o jeho osobu a vývoj, dítě soud shledá také právně volné. (Gabriel, Novák, 2008, s. 42-44)

Mezinárodní osvojení

Pokud se dítěti, které je právně volné k osvojení, nedaří najít vhodnou rodinu v místě původu, je možné podle Haagské úmluvy osvojit dítě do zahraničí. Haagské úmluva vstoupila v České republice v platnost 1. 6. 2000 spolu se zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Mezinárodní osvojení zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Dítě, pro které se během šesti měsíců nepodaří najít osvojitele v zemi původu, lze předat k osvojení do ciziny. (Matějček et al., 2002, s. 15)

2.3 Historický pohled na pěstounskou péči

Ve starověku se staly instituce kojných předchůdcem pěstounské péče. Kojné si nechávali najímat manželky z vyšších tříd, aby si zachovaly svou přirozenou krásu. Ve Starověké Evropě patřili kojné mezi služebnictvo dvora. Obrat nastal v období renesance, kdy kojné vykonávali své povolání v domácím prostředí. Děti z bohatších poměrů jim byli svěřováni na dva roky a poté opět vráceny zpět do rodiny. Časté úmrtí dětí nebylo neobvyklé, jelikož podmínky pro výchovu nebyly ideální. Oficiální název pěstounky dostávali ženy v období osvícenství, v době zřizování nalezců. Do této problematiky se poprvé zapojil stát a posílal sirotky na výchovu ke kojným na venkov po dobu šesti let. (Matějček et al., 1999, s. 25-26)

Jak předkládá Matějček et al. (1999, s. 27-29), kojné neměli vhodné podmínky, aby se starali o svěřené jedince. Kojné dostávali mizerný plat, který ani v nejmenším nestačil pokrýt základní potřeby. Samy pěstounky trpěly různými nemocemi, staraly se také o své potomstvo a strádaly hlady. Po šestiletém období pobytu u pěstounky bylo dítě posláno zpět do ústavu a odtud zpět do rodiny, pokud o něj rodiče projevíli zájem. Po roce 1990 se zřizovali v jednotlivých okresech Okresní komise pro péče o mládež. Jejich cílem bylo postarat se o sirotky.

V té době se rozmohli čtyři typy pěstounské péče. Pěstounská péče nalezenecká se podobala dnešní klasickému typu. Dítě bylo svěřováno do výchovy manželskému páru a zůstávalo u nich nejdříve do deseti, později do šestnácti let, a po uplynutí této doby bylo opět posláno do ústavního zařízení. Pěstounská péče řízená a kontrolovaná okresními péčemi o mládež se zlepšila vydáním zákona o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželským v roce 1921. Více se dbalo na výběr osoby pěstouna, upřednostňovali se lidé s kvalitními vlastnostmi, vhodnými mravy a dobrým zdravotním a psychickým stavem. Třetí typ byl podobný dnešním SOS vesničkám, nesl název pěstounská péče v koloniích. Pro jednodušší kontrolu a pomoc sociální pracovníci vyhledávali vhodné pěstounské rodiny, které se nacházeli v blízkém okolí. Poslední typ NRP probíhal na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny. Dochoval se ve změněné formě až dodnes. Děti byly svěřovány svým blízkým příbuzným, nejčastěji prarodičům. Rok 1948 způsobil, že nalezince byly přejmenovány na ústavy péče o děti, zrušeny byly původní instituce i celá pěstounská péče. Její opětovný návrat zaznamenáváme v roce 1973. (Matějček et al., 1999, s. 29-30)

2.4 Dnešní podoba pěstounské péče

Stát ukotvuje pěstounskou péči zákonem č. 94/1963 Sb. o rodině, v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v zákoně č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře a v právních předpisech o sociálním zabezpečení. (Matějček et al., 2002, s. 15-16)

„Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali“. (Matějček et al., 2002, s. 16)

Pěstounská péče má zajistit absenci rodinného prostředí. Pěstounem se může stát fyzická osoba nebo manželský pár. Při volbě této náhradní formy se rozhodujícím kritériem

stává zájem dítěte. Předpokládá se, že pokud je to možné, pěstouni budou v kontaktu s biologickými rodiči a budou se snažit posilovat vztahy dítěte s jeho původní rodinou. Pěstoun nezískává všechny práva jako původní rodiče dítěte, nestává se jejím zákonným zástupcem, může rozhodovat a zastupovat dítě jen v běžných věcech, ve složitějších právních úkonech žádá o svolení zákonného zástupce nebo soud. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti, ta stále náleží biologickým rodičům. (MPSV, 2009a)

Zákon o rodině dovoluje budoucím pěstounům svěřeni dítěte do tzv. předpěstounské péče. Pokud je dítěti nařízena soudem ústavní výchova není třeba žádat o souhlas zákonné zástupce. Pokud pěstoun do tří měsíců nepodá návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče, institut předpěstounské péče pozbývá platnosti. (Kahoun, 2009, s. 307)

Děti přicházející do pěstounské péče nejčastěji trpí různým postižením, pochází z odlišného etnika či se jedná o skupinu sourozenců nebo starších dětí. Pěstounská péče se volí pro jedince, kteří nejsou právně volní, a nelze je osvojit. (Matějček et al., 2002, s. 19)

Oficiálně končí pěstounská péče zletilostí svěřence. Soudně může být zrušena na žádost pěstouna, nebo ze závažných důvodů. Pěstounská péče může také zaniknout smrtí dítěte nebo jeho pěstouna.

Do pěstounské péče přicházejí děti, které nemohou dlouhodobě vyrůstat ve své původní rodině, a umístění do ústavní péče by negativně narušilo jejich vývoj. (Matějček et al., 2002, s. 18)

Z výsledků výzkumů prováděných s pěstouny vyplývá, že pěstounská péče zletilostí obvykle nekončí, role rodiče ustupuje do pozadí, pěstouni jsou připraveni přijmout novou, prarodičovskou roli.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Vydáním novely zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost 1. 6. 2000, u nás vznikla nová forma NRP, která rozšiřuje klasickou pěstounskou péči o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tento ty NRP je volen, pokud biologičtí rodiče nejsou schopni dočasně vykonávat své rodičovské povinnosti. Také se zavádí jako dočasné řešení, po dobu rozhodování o umístění do dlouhodobé NRP. Předpokladem je návrat do původní nebo náhradní rodiny. (Gabriel, Novák 2008, s. 54)

2.5 Formy pěstounské péče

Nejčastěji se pěstounská péče dělí na **individuální a skupinovou**. Do prvního uvedeného typu řadíme přímé příbuzné, nejčastěji prarodiče ale i cizí osoby, se kterými nemá dítě žádné pokrevní pouto. Pokud se o větší počet svěřenců stará manželský pár, hovoříme o pěstounské péči skupinové. Do této kategorie spadají také tzv. SOS dětské vesničky. Pro skupinovou pěstounskou péči je charakteristický velký počet „sourozenců“, obvykle kolem šesti. (Matějček et al., 1999, s. 35-36)

Příbuzenská pěstounská péče

Příbuzenská pěstounská péče vykonávána především prarodiči je v České republice hojně zastoupena. Prarodiče a blízcí musí překonat při svěřeni dítěte do své péče počáteční těžkosti. Na svou roli zpravidla nejsou připraveni, pěstouny se stávají náhle nebo po vyústění dlouhotrvajících potíží v rodině jejich potomků. Tato funkce neblaze postihne jejich zdravotní, ale zejména finanční situaci. Proto si prarodiče mohou obvykle dovolit svěřit do své péče jen jedno dítě. Příbuzenská pěstounská péče je vyzdvihována, protože dítě může zůstat ve svém přirozeném rodinném prostředí, nenarušují se tolik rodinné vazby a kontakt s biologickými rodiči bývá snadnější. (Salačová, 2011, s. 54)

SOS Vesničky

V SOS vesničkách pracuje „matka“, která se stará o velký počet svěřenců. Vesnička má podobu velké rodiny. Vyskytují se v ní pokrevní i nepokrevní sourozenci, děti odlišného věku, pohlaví, děti s handicapem. Výhodou tohoto zařízení je vzájemná spolupráce dětí, např. při chodu domácnosti. Děti mají možnost naučit se různorodé vzorce chování. Matka-pěstounka pracuje v zařízení na základě dohody, dostává plat a s domácností jí navíc pomáhá „teta“. (Matějček et al., 1999, s. 16)

Této formě pěstounské péče je vytýkána absence mužského vzoru. Dětské vesničky jsou podrobovány kritice kvůli uzavřenosti a izolovanosti od okolí. Toto stigma může zapříčinit špatnou informovanost společnosti, pro kterou není tato forma velkého společného soužití běžná.

Profesionální pěstounská péče

V současné době vzniká návrh novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí, který má za cíl zrušení kojeneckých ústavů a tím snížení počtu dětí v ústavní výchově.

S tím souvisí nově vznikající forma pěstounské péče, která má být zaštitěna profesionály. Návrh zatím není legalizován, ale myslím si, že je důležité se o něm zmínit.

Kolučová, Svobodová (2004, s. 13-15) vidí v navrženém systému značné mezery. Krátkodobý pobyt u profesionálů a sanace rodiny má být cílem této formy NRP. Odborníci se domnívají, že toto přechodné období nedokáže dostatečně zajistit uspokojování psychických potřeb dětí a nedoporučují do krátkodobé náhradní péče svěřovat děti, které byly psychicky nebo fyzicky týrány či byly opakovaně vráceny z pěstounské péče zpět do ústavní výchovy. Autorky se domnívají, že systém sanace rodin není na takové úrovni, aby mohl být hned uplatnitelný. Krátkodobá péče by se mohla uplatnit v situacích, kdy rodiče dítěte vážně onemocní nebo se léčí ze závislosti. Tudíž se o svého potomka nemohou dočasně postarat.

2.5.1 Chování a emoční problémy dětí z pěstounských rodin

Ze zahraničních studií vyplývá, že na chování a emoce dětí má vliv rodinné prostředí, rodinné a manželské fungování, dětský temperament, mentální zdraví jedince a sociální opora. Dětská pohoda je ovlivněna negativními činy z minulosti. Nejčastěji se jedná o zneužívání, zanedbávání, zdravotní problémy nebo neuspokojování základních psychických potřeb. Emoční stav dítěte má velký význam na budoucí sociální začlenění do společnosti. Dítě se obává nejisté citové vazby, která se zlepšuje po delším pobytu u náhradní rodiny. Celkově má pěstounská péče na dítě pozitivní vliv a bývá upřednostňována před ústavní výchovou. (Orma, Buehler, 2001, s. 3-12)

2.5.2 Odborná příprava pěstounů

Lidé, kteří se rozhodnou vychovávat cizí dítě, si musejí uvědomit, že výchova takového dítěte se liší od výchovy svých vlastních potomků. Děti z pěstounské péče mají specifické potřeby, neboť jsou trvale nebo dočasně odděleny od své rodiny. Proto je nezbytné budoucí pěstouny na tyto rozdíly připravit. Díky odborné přípravě je šance, že se předejde selhání pěstounské péče.

Odborná příprava probíhá na teoretické a zážitkové rovině. Jejich prostřednictvím si mohou budoucí žadatelé uvědomit své schopnosti vychovávat cizí dítě. Ujasnit si právní otázky týkající se NRP, specifika NRP. Žadatelé si musejí především uvědomit, že dítě z cizí rodiny si nese zátěž, kterou si přenáší do rodiny nové. Děti mají mnohdy těžkou mi-

nulost a umístěním do NRP se předpokládá, že přítomnost i budoucnost bude pro ně příjemnější. Podstatné je také přijetí odborné pomoci jako prevenci před selháním pěstounské role, která nemá být vnímána jako dohled, ale jako pomoc a podpora. (Gabriel, Novák, 2008, s. 78-81)

2.5.3 Sociální zabezpečení pěstounské péče

Stát se snaží osobám, které si berou děti do pěstounské péče, poskytnout finanční prostředky, které mají pokrýt potřeby svěřeného dítěte a také jim zajistit finanční odměnu. Dávky pěstounské péče upravuje zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

Jedná se o tyto finanční dávky:

Příspěvek při převzetí dítěte

Tato dávka je jednorázová, poskytuje se osobám, které převzali dítě do pěstounské péče. Má za cíl pokrýt potřeby tohoto dítěte. Odvíjí se od věku dítěte. (Kahoun, 2009, s. 308)

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příslušnou dávku obdrží dítě v pěstounské péče po dobu jejího trvání, nejdéle však do 26 let, pokud zůstane svěřenec nezaopatřený a žije dále v domácnosti pěstounů a podílí se s nimi na společném hrazení svých potřeb. V 26 letech končí dle zákona období nezaopatřenosti. Právně končí pěstounská péče zletilostí dítěte. Příspěvek má dítěti nahradit výživné. V období nezletilosti se dávky vyplácí pěstounovi. (Kahoun, 2009, s. 308-309)

Odměna pěstouna

Stát se snaží osoby pečující o cizí děti motivovat, proto za svou práci dostávají plat. Ten se odvíjí od počtu svěřených dětí a podle stupně jejich postižení. Dávky se stanovují dle výše životního minima. Odměna se vyplácí po dobu zletilosti dítěte a také pokud má svěřenec nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, nejpozději tedy do 26 let svěřence. Zákon také vyplácí pěstounovi odměnu ve zvláštních případech. Pokud osoba pečuje alespoň o tři svěřené děti nebo pečuje alespoň o jedno handicapované dítě. Odměna je vyplácena, i pokud je pěstoun v dočasné pracovní neschopnosti, nejdéle však po dobu jednoho měsíce. (Kahoun, 2009, s. 309-310)

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na tuto dávku dosáhne pěstoun, který má ve své péči více než tři děti. Do celkového počtu se zahrnují i zletilé nezaopatřené děti, které pobírají dávku, příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Poskytuje se až 70% pořizovací ceny vozidla, to však nesmí sloužit k výdělečné činnosti pěstouna. Maximální poskytovaná částka nesmí přesáhnout 100 000 korun. Příspěvek je poskytnutý až zpětně. Pěstoun nemůže po dobu pěti let auto prodat nebo používat k podnikání, jinak je nucen jej vrátit. Pokud osoba vážně onemocní a nemůže nadále svou funkci vykonávat, příspěvek vracet nemusí. (Kahoun, 2009, s. 310)

3 MLADŠÍ DOSPĚLOST

Neexistuje jednotné měřítko, kdy se z adolescenta stane dospělý člověk. Vágnerová (2000, s. 301-304) jako kritérium dospělosti uvádí dosažení tzv. právní zletilosti. Věkové rozmezí vymezuje mezi 20. až 35. rokem. Klade důraz na biologické a psychosociální hledisko. Mladý člověk se považuje za dospělého, pokud se stane samostatný, svobodně uvažující a zodpovědný za své činy i ve vztahu k druhým lidem. Jeho jednání je klidnější a vyrovnanější.

Langmeier, Krejčířová (2006, s. 167-169) posuzují stádium časně dospělosti dle věku (20. - 30. rok), dosažení určitých vývojových úkolů a dosažení určitého stupně zralosti. Zralostí rozumí přijetí osobní i společenské odpovědnosti, dosažení ekonomické nezávislosti, rozvinutí osobních zájmů, ustálení partnerství, dále snahou o seberealizaci, oprostění se od rodičů, udržování kvalitních vztahů s přáteli i rodinou. Časnou dospělost definuje těmito parametry: *„upevnění identity dospělého, identifikace s rolí dospělého, produktivní orientace, upřesnění osobních cílů. Nezávislost na rodičích, hledání partnera, zakládání vlastní rodiny. Předběžná volba povolání a postupné získávání odpovědnosti v profesi“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 168)

Dospělý člověk se stává samostatnější, je stále méně závislý na své původní rodině, vztahy s rodiči jsou klidnější a začínají se stírat věkové rozdíly. Na rodiče nenazírá jako na bohy, ale dokáže reflektovat jejich chování, hodnotit je realističtěji než v předešlých vývojových fázích. Mladý člověk je pohlavně vyzrálejší, dokáže navázat dlouhodobější vztahy, vcítit se do svého partnera a je schopen s ním žít. Začíná uvažovat o zplazení vlastního potomka. Dospělost se vyznačuje také tzv. ekonomickou samostatností. K jejímu dosažení přispívá vědomí mít a udržet si zaměstnání. S tím je spojená sociální prestiž, kterou si člověk buduje po zbytek svého života. Společnost vyžaduje po svých jedincích, aby se chovali podle platných norem. Předpokládá se, že dospělý člověk bude tyto normy a návyky také dodržovat. Po mladém člověku se požaduje, aby byl ekonomicky činný, zakládal stabilní partnerství, které může přejít do manželského svazku a později založil svou vlastní rodinu. Výhoda dospělosti spočívá v očekávání a velkém entuziasmu, splnit si určené cíle, zažít nové zážitky, přijímat nové role a získávat nezbytné zkušenosti. Nevýhodu mladé dospělosti můžeme spatřovat v přílišné zbrklosti a nerozvážnosti, i přesto, že jsou mladí lidé uvážlivější, stále mnohdy nejsou schopni domyslet následky svého jednání. Mladí lidé se stávají samostatnější a nezávislejší, avšak dosáhnout finanční nezávislosti není v dnešní

době lehké. Na mladé lidi je stále vyvíjen tlak ke splnění společenských závazků. (Vágnerová, 2000, s. 302-306)

3.1 Profesní role

Dle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 175) mají na výběr povolání vliv čtyři motivační síly. První pohnutka se týká práce jako potřeby získat hmotné prostředky, výsledkem je ekonomická nezávislost, docílení životního standardu. Druhá motivace, pomáhat lidem se nemusí vyskytnout u každého jedince, důležitá by měla být snaha uskutečnit v profesi své osobní dispozice. Jako poslední motivaci autor uvádí hledání nových společenských kontaktů.

Zpravidla končí období experimentální, volba povolání se stává dlouhodobější. Začíná doba profesního startu kariéry. Profesní role uspokojuje řadu psychických potřeb. Jedná se o potřebu změny, nových zkušeností, navazování sociálních kontaktů, potřeba nezávislosti a samostatnosti, vidina otevřené budoucnosti. Rozvíjí se potřeba seberealizace. Mladý člověk chce v životě něco užitečného dokázat. Mladý pracovník oplývá elánem, odvahou, životním optimismem. Cítí se sebejistě, dokáže se lépe adaptovat na změny, je schopen lépe zvládat stres, intenzivněji se věnuje práci. Profesní vzestup je důležitým důkazem vlastních schopností. Charakteristická je netrpělivost, snaha dosáhnout vytyčených cílů v co nejkratším čase. Mladý člověk má na začátku kariéry nízký sociální status. Je proto nezbytné, připravit se na první povolání, kladně se reprezentovat a být akceptován. (Vágnerová, 2000, s. 315-320)

3.2 Socializace

Na začátku období se může stále objevovat střídání povolání, přátel i vztahů, postupem času se dospělý více stahuje do trvalejších svazků. Na významu nabývají hodnoty a normy, které si osoba vytvořila prostřednictvím rodiny a její dodržování nebo nedodržování. Dospělý člověk jedná podle zvnitřněných norem. Již nepodléhá rodičovské kontrole. Ustupuje egocentrismus, nastupuje období intimity. Člověk je schopen vnímat i ostatní lidi a brát na ně ohled. Vzpouira proti autoritám se snižuje, mladý člověk je více vázán na společnost. Ta vyžaduje, aby muž byl dominantní a nezávislý a žena naopak, aby byla ohleduplnější a emočně stabilní. Období mladé dospělosti je typické vyhraněností mužské a ženské role. (Vágnerová, 2000, s. 309-312)

Do rozporu se dostávají úkoly kladené na jedince od společnosti. V minulosti byla očekávání jasně vymezena dle pohlaví a sociálního postavení. Dnes můžeme pouze polemizovat, zda je vhodné postupné či brzké osamostatňování mladého člověka. Plné převzetí odpovědnosti za svůj život se může stále proplétat s fázemi závislosti na původní rodině. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 170-171)

3.3 Emoční prožívání

Cílem dospělosti je dosažení intimity. Vztahy se stávají trvalejší, což pomáhá mladému člověku zharmonizovat jeho život. Taková osoba dokáže lépe porozumět svému okolí. Jedinec má potřebu zkvalitňovat své vztahy a utvářet si postupně svou identitu. Vytvořením trvalého vztahu se jedinec brání pocitu izolovanosti. Partneři bývají ve svých požadavcích na druhu realističtější, respektují lépe odlišnosti a snaží se najít ideální podmínky pro společné soužití. (Vágnerová, 2000, s. 326-327)

Lidé, kteří zakládají trvalé partnerské vztahy, v nich uspokojují potřebu intimního emočního soužití a potřebu mít děti. Společnost očekává, že lidé v období dospělosti brzy uzavřou formální manželský svazek a stanou se rodiči. Udržet si manželství vyžaduje míru zralosti. Předpokládá se, že mladí lidé, kteří prožili šťastné a citově naplněné dětství mají větší šanci si tento svazek udržet. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 177)

3.4 Sebepojetí

Základ identity získal jedinec již v období dospívání. Mladší dospělost je typická pro vědomí nově nabyté samostatnosti, nezávislosti a pocitu svobody. Zaznamenáváme ústup od radikalismu. Jedinec dokáže přijmout fakt, že všechny jeho složky osobnosti se nemusí jevit všem lidem stejně. Mladý člověk potřebuje naplnit svou vlastní identitu. Je schopen přijmout nové role, které jsou na něj ze společnosti kladeny. Jedná se převážně o role profesní, partnerské a později rodičovské. Na míru sebepojetí začíná mít vliv také životní partner a kvalita jejich soužití. Pomocí svého druhu dokáže dosáhnout vyšší fáze vztahové intimity. Vstupem do manželského svazku dospělý člověk podporuje párovou identitu, která postupně přechází do rodičovské role. Zvládnutím všech rolí si jedinec upevňuje vědomí vlastních kvalit a potvrzuje status dospělosti. (Vágnerová, 2000, s. 369-371)

4 ZAČLENĚNÍ DO SPOLEČNOSTI

Každý jedinec je od začátku svého života připravován na život ve společnosti. Zpravidla v období dospělosti by se měl člověk odpoutat od své rodiny, od své vychovatele a snažit se osamostatnit, žít nezávisle na druhých a budovat si svou vlastní rodinu. Ne každý má však takové štěstí, že se o něj postarají jeho vlastní rodiče.

Proces začlenění do společnosti ovlivňují osobnostní předpoklady jedince, dosažené vzdělání, míra sebevědomí, schopnost prosadit se a pozitivní přístup k životu, ale také míra prožitých traumat z dětství ze své biologické rodiny. Bakošová (2008, s. 168)

Mareš, Sirovátko, (2008, s. 281) chápou sociální začlenění jako: *Schopnost participace na ekonomickém, sociálním i politickém životě společnosti*“.

„Sociální začleňování je definováno jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný“ . (MPSV, 2009b)

4.1 Pracovní uplatnění

Nelze předpokládat, že každý občan bude schopen dokončit své vzdělání a potom se uplatnit na trhu práce. Lze jen souhlasit s tvrzením pana Matouška, že zejména pro mladé lidi to představuje složitý úkol. Spousta osob, na začátku dospělosti, i když s dobrým vzděláním končí na úřadech práce a není pro ně vhodná práce. Také sami zaměstnavatelé jim tuto situaci neusnadňují a obvykle nechtějí přijmout absolventa bez praxe. Problém může být i na straně žadatelů, kteří nemají reální představu o svém uplatnění a nadhodnocují své požadavky zejména v oblasti platu. (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 276)

Obecně platí, s čím větším souborem pracovních dovedností, znalostí a kompetencí vstupuje jedinec na trh práce, tím větší má šanci na úspěch.

Mladý člověk si snaží najít práci zejména kvůli získání finančních prostředků, které mají pokrýt jeho potřeby. Další motivem může být také využití nabytých dovedností a zkušeností, díky které zároveň pocítuje sounáležitost s ostatními. Má snahu být pro někoho užitečný, být společností uznávaný. (Sak, Saková, 2004, s. 173)

Pomocnou ruku se snaží úřady práce poskytnout prostřednictvím profesionálního poradenství. Ty jsou uskutečňovány pro jednotlivce nebo probíhají formou skupinových besed. Mladí lidé si mohou prostřednictvím úřadu práce rozšířit svou kvalifikaci rekvalifikačními kurzy. (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 280)

4.2 Volný čas

Dospělí člověk má oproti předešlé generace více povinnosti, proto i jeho volný čas se značně omezuje. Jeho role v životě každého je ovšem nesmírně důležitá. Volný čas zastává relaxační, rekreační, ale také rozvojovou funkci.

Sak a Saková (2004, s. 59-60) podotýkají, že kvalitní trávení volného času zabezpečuje rozvoj schopností jedince, ale také slouží jako prevence před negativními sociálně-patologickými jevy. Volný čas dospělých je charakteristický malou mírou sociální flexibility a dynamiky. Zaznamenáváme odklon od bouřlivých společenských akcí a náročných sportovních disciplín.

Lidé si činnosti ve volném čase volí svobodně, ale také pod tlakem společnosti. Snaží se jejich prostřednictvím uplatnit, seberealizovat. Jiní jedinci naopak dávají přednost stereotypům. Volný čas může být doba nejen odpočinku a potěšení, ale také nudy. Od toho se také odvíjí druh volnočasové činnosti. Může se jednat o aktivní i pasivní formy. Odpočinkový čas je dobrý způsob, jak rozšiřovat a upevňovat sociální vztahy. Je vizitkou životního stylu každého člověka. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 176)

4.3 Sociální služby

Sociální služby můžeme charakterizovat jako činnost nebo soubor činností, které mají za cíl zajistit pomoc a podporu osobám, kterým hrozí sociální vyloučení. Slouží jako pomoc při sociálním začlenění těchto osob do společnosti. V praxi rozlišujeme tři základní typy: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Poskytování probíhá v daných zařízeních, ambulantně nebo prostřednictvím terénní služby. (MPSV, 2009b)

4.3.1 Základní a odborné sociální poradenství

Každý poskytovatel sociální služby má povinnost poskytnout svým klientům základní sociální poradenství, které má přispívat k řešení jejich problémů. Odborné poradenství se více orientuje na konkrétní cílové skupiny. Zpravidla každá instituce by měla poskytnout svému klientovi kontakt na poradny, zaměřené dle okruhu problému bez úplaty. Nejčastěji se jedná o manželské a rodinné poradny, poradny pro seniory nebo o pomoc pro osoby se zdravotním postižením a pro oběti trestných nebo násilných činů. Služba poskytuje sociálně terapeutické činnosti, pomáhá při uplatňování klientových práv a umožňuje mu kontakt se společenským prostředím. (MPSV, 2009b)

4.3.2 Domy na půl cesty

Mladý člověk, po dosažení zletilosti, který pobýval v ústavním zařízení nebo v pěstounské péči má potřebu se osamostatnit. Jedná se o specifickou skupinu, která může využít sociálních pobytových služeb, pokud nemá možnost zůstat u své biologické či náhradní rodiny. Domy na půl cesty poskytují své služby zpravidla do 26 ti let. Napomáhají mladému dospělému při osamostatnění a začleňování se do běžné populace.

Domy na půl cesty zajišťují nejen ubytování a stravování, ale také výchovné, vzdělávací a aktivizační služby. Zařízení respektuje vývojové odlišnosti cílové skupiny uživatelů, důležitý je proto nácvik zaměřený na psychosociální dovednosti a schopnosti jedince. (Matějček et al., 2002, s. 30)

4.3.3 Podporované a chráněné bydlení

Zařízení umožňuje mladým dospělým žít ve vlastním nebo poskytnutém bytě. Ulehčuje jim začátek samostatného soužití. Klientům je poskytována pomoc s vedením domácnosti, zprostředkování kontaktu s okolím, uplatňování jejich práv a zájmů. Cílovou skupinu tvoří osoby pocházející z pěstounské péče, které dosáhli zletilosti a jsou v důsledku opuštění či postižení dlouhodobě znevýhodněni. (Matějček et al., 2002, s. 30)

4.3.4 Azylové domy, noclehárny

Pro dospívající osobu je nezbytné zajistit si bydlení a začít se podílet na ekonomické stránce společnosti. Při ztrátě zaměstnání se mladý člověk může dostat do finanční tísně,

která může způsobit ztrátu bydlení. Stát umožňuje v takovém případě pobyt v azylových domech po dobu nezbytně nutnou.

Azylový dům je určen především pro osoby v nepříznivé životní situaci. Poskytují ubytování, stravu, poradenství zaměřené na řešení vzniklého problému, pracovníci instituce napomáhají klientovi uplatňovat jeho práva a zájmy a vyřizovat osobní záležitosti. (MPSV, 2009b)

Zahraniční studie zkoumala sociální integraci osob, které pobývali v pěstounské péči alespoň po dobu pěti let. Výzkum byl zaměřen na pracovní postavení, sociální a rodinné vztahy. Z výsledků vyplývá, že přes polovinu zkoumaných osob se dokázali dobře sociálně integrovat, ostatní se adaptovali částečně nebo s velkými problémy. Na selhání měli vliv traumatické zážitky a psychická deprivace z dětství. U osob z pěstounské péče se vyskytoval větší počet rozvodů než u běžné populace. Postavení v pracovním poměru bylo na průměrné úrovni. Ženy měly více rozvinutou sociální síť a muži tvořili větší počet zaměstnaných osob na trhu práce. (Dumaret, 1997, s. 911-925)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 NÁVRH PROJEKTU

V teoretické části diplomové práce jsem použila pojmy související se sociálním a pracovním začleněním do společnosti, které dále uplatním v praktické rovině. Dle předložených definic se sociální a pracovní začlenění týká účasti na ekonomickém, pracovním, kulturním, politickém a společenském životě.

Informace o sociálním a pracovním začlenění osob z pěstounské péče do společnosti považuji za nedostačující a za dosud málo prozkoumané. Proto jsem se je rozhodla je hlouběji prozkoumat.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Zvolený výzkumný problém se zaměřuje na zjištění sociálního a pracovního začlenění osob z pěstounské péče do společnosti.

Předložená diplomová práce má za cíl zjistit, jak se dospělí, kteří pobývali v pěstounské péči, začleňují do sociálního a pracovního procesu ve společnosti. Ve své práci se snažím zodpovědět hlavní výzkumnou otázku

„Jak probíhá proces sociálního a pracovního začlenění osob z pěstounské péče do společnosti?„

Dílčí cíle jsou orientované na zjištění:

- Faktorů sociálního a pracovního začlenění dospělých osob z pěstounské péče
- Problémových oblastí sociálního a pracovního začlenění osob z pěstounské péče do společnosti
- Doporučení, preventivní opatření před vznikem obtíží při sociální a pracovní integraci

5.2 Druh výzkumu

Mým záměrem bude prozkoumat životní fázi cílových osob. Půjde o hlubší porozumění integraci do společnosti a pracovního procesu. Jelikož se jedná o problém dosud málo prozkoumaný, bude zvolen kvalitativní typ výzkumu, který dovoluje hlubší porozumění zkoumaného jevu. Kvalitativní výzkum bude vybrán také na základě potřeby získat vedle základních informací i obsáhlá data.

Podle Švaříčka, Šedřové et al. (2007, s. 13,24) kvalitativní výzkum umožňuje detailní a komplexní sběr dat o sledovaném jevu. Snaží se o prozkoumání zkoumaného problému do hloubky.

5.3 Výběr výzkumného vzorku

Aby se do výběru dostali opravdu jen ti informanti, které potřebujeme, budu si muset určit kritéria pro jejich výběr.

- cílovou skupinu budou tvořit dospělí lidé, muži i ženy, kteří pobývali v pěstounské péči
- musejí být ve věku 20-30 let
- musejí pocházet z kterékoliv formy pěstounské péče (příbuzenská, cizí, skupinová, SOS vesničky)

Jelikož se jedná o velmi specifickou cílovou skupinu v populaci, informanti budou vybírání dostupným, kompletním sběrem.

5.4 Výzkumné metody

Záměrem výzkumu bude získat stejný pohled na zkoumanou oblast, jako mají členové zvolené skupiny. Proto se domnívám, že zvolením metody polostrukturovaného rozhovoru toho mohu docílit a zodpovědět si výzkumné otázky. Polostrukturovaný rozhovor dovoluje přizpůsobovat otázky podle aktuální situace, lze se doptat na doplňující otázky nebo rozhovor směřovat směrem, který pro mě bude důležitý.

5.5 Způsob zpracování dat

Získané rozhovory budou doslovně přepsány a následně bude použita technika otevřeného kódování, které představuje základ pro zakotvenou teorii.

Podle Švaříčka, Šedřové et al. (2007, s. 211-221) představuje kódování operační proces, jehož pomocí jsou data rozebrána a složena novým způsobem. Při otevřeném kódování text rozbíjíme na jednotky, kterým je následně přiřazen název. Jednotku nemusí tvořit pouze slovo, ale také celá věta či odstavec. Vzniklá jednotka se označí tzv. kódem, který ji

vystihuje. Nakonec nám vznikne seznam kódů, který je třeba kategorizovat, tzn. že, podobné kódy seskupujeme pod jednu kategorii.

Kódování v zakotvené teorii prochází třemi fázemi a to otevřeným, axiálním a selektivním kódováním. Po provedení otevřeného kódování budu pokračovat axiálním. Budu vytvářet vztahy mezi kategoriemi a subkategoriemi pomocí paradigmatického modelu. Axiální kódování poté doplním konečnou fází, selektivním kódováním.

6 REALIZACE VÝZKUMU

Můj výzkum mohl ztroskotat na tom, že nenajdu dostatek vhodných informantů. Trvalo mi dlouho, než jsem vhodné osoby do výzkumu sehnala. Výběr probíhal prostřednictvím všech svých známých a jejich dalších přátel a blízkých. Nakonec se podařilo nalézt sedm vhodných adeptů, avšak výzkumu se zúčastnilo pouze pět z nich. Po sdělení tématu mé diplomové práce se dvěma osobám zdál výzkumný problém velmi soukromý a nebyli ochotni na výzkumu dále spolupracovat.

Dalším mým krokem bylo vytvoření základních otázek metodou polostrukturovaného rozhovoru, kterých jsem se v rozhovoru chtěla dotknout. Rozhovory byly uskutečňovány v průběhu měsíce února a března. Výběr místa jsem vždy nechala na informantech. Předpokládala jsem, že si vyberou místo, kde se cítí pohodlně a bezpečně a v takových podmínkách se mi dokáží více otevřít. Ženy volily pro provedení rozhovoru domácí prostředí v jejich bytech, muži dávali naopak přednost kavárnám.

Před začátkem rozhovoru byl všem informantům sdělen účel interview a byli ujištěni o anonymitě údajů. Pro snadnější zpracování dat bylo nutné rozhovor nahrávat na mobilní telefon. Informanti byli s touto skutečností seznámeni a všichni s nahráváním souhlasili.

Předem jsem si připravila okruh témat, kterých jsem se v rozhovoru chtěla dotknout. Informanti byli upozorněni, že na nepříjemné otázky nemusí odpovídat, avšak tuto možnost žádný z nich nevyužil. Při rozhovoru bylo patrné, že otázky týkající se rodinné minulosti jsou pro informanty stále citlivé a bolestivé, proto jsem se snažila získat, jen ty informace, které byly nutné k zodpovězení výzkumných otázek. Bála jsem se, že necitlivým zabíháním do detailů se mi osoby uzavřou a nebudou chtít v rozhovoru pokračovat. Průběh rozhovorů i přes mé obavy probíhal plynule a bez komplikací.

6.1 Představení informantů

Do výzkumného souboru bylo metodou záměrného výběru zařazeno pět respondentů ve věku 22-30 let. Výběr této věkové skupiny mohu vysvětlit tím, že pěstounská péče končí oficiálně zletilostí, avšak nedomnívám se, že již v tomto období by tyto osoby byli schopné se plně začlenit do společnosti. Toto tvrzení vychází také z teorie, která předpokládá, že doba začleňování a osamostatňování mladých lidí se prodlužuje.

Jednalo se o dvě ženy a tři muže. Do výběru byli zařazeni informanti, kteří pobývali v příbuzenské nebo cizí pěstounské péči. Doba pobytu u pěstounské rodiny se pohybovala kolem dvanácti let. Jejich jména byla v rámci zachování anonymity pozměněna.

Charakteristika výzkumného vzorku je uvedena níže.

Adam

Adam byl odebrán svým biologickým rodičům z důvodu jejich finanční tísně, které je dostali až do vězení. Adam se dostal do dětského domova, neboť ho i jeho sourozence rodiče týrali a šikanovali. Ve věku pěti let si ho vzal do pěstounské péče i s jeho dvěma sourozenci manželský pár, který již vychovával své tři děti. Pěstouni zpočátku bydleli v SOS vesničce ve Chvalčově, dokud nebylo nařízeno, aby ve vesničkách žili jen matky s dětmi. Pěstouni se proto přestěhovali i se všemi dětmi do nově vybudovaného bytového domu v Jankovicích. Adam má třicet let. Je rozvedený, má dva syny ve věku sedm a šest let. Vyučil se malířem. V současné době pracuje v zaměstnaneckém poměru, ale chce přejít na živnost v oboru malířství.

Beáta

Beátě v čtyřech letech zemřela maminka a staral se o ni otec, který v jejích dvanácti letech také zemřel. Ačkoliv si přála zůstat u své tety v místě bydliště, do pěstounské péče byla svěřena svému o sedmnáct let staršímu bratrovi. Beáta má dvacet devět let a své vzdělání ukončila výučním listem v oboru servírka. Vloni se vdala a nyní je na mateřské dovolené se svou půl roční dcerou.

Ctirad

Ctiradova matka chtěla po škole pracovat v cizině. Neměla žádné pracovní zkušenosti a otěhotněla. O svého syna se nedokázala postarat, odjela do Itálie, aby si přivydělala a svého potomka svěřila do pěstounské péče svým rodičům. Prarodiče se Ctirada ujali v roce a on u nich žije dodnes. Má pouze základní vzdělání, pracuje jako dělník v místě bydliště. Nyní má dlouhodobější vztah.

Dana

Dana se narodila jako třetí dítě své devatenáctileté matce. Byla svěřena do ústavní výchovy do dětského domova v Kvasicích. Matka se o ni nedokázala postarat, neměla peníze na základní potřeby. Dana popisuje, že jí matka nedávala najíst a bytové podmínky

byly také otřesné. Ve dvou letech se dostala do individuální pěstounské péče. Dana si myslí, že má ještě osm biologických sourozenců, ale počtem si není zcela jista. Její matka byla ve vězení a v současné době se z ní stala pravděpodobně bezdomovkyně. Dana vystudovala maturitní obor zdravotní sestra, pracovala v hospicu a potom otěhotněla. V současné době je na mateřské dovolené s čtyřměsíční dcerou a je vdaná.

Erik

Erikovi v pěti letech zemřel otec, jeho matka tuto traumatickou situaci nezvládla a stala se závislou na alkoholu. Z tohoto důvodu byla u Erika nařízena ústavní výchova v dětském domově. Vhodní pěstouni se pro něj našli za krátký čas, ale trvalo skoro rok, než byly všechny administrativní záležitosti vyřízeny. Erik je velmi vzdělaný, v současné době dokončuje bakalářské studium na Vysokém učení technickém v Brně. Má 24 let. Zatím je svobodný, má však dlouhodobější vztah.

6.2 Okruhy rozhovoru

Otázky použité v rozhovoru byly rozděleny do šesti kategorií. Oblasti se týkali doby dosažení zletilosti, financí, bydlení, zaměstnání, společenských vztahů, volného času a kultury a nástinu budoucnosti.

První oblast se týkala doby bezprostředně po 18. roce. Cílem otázek bylo zjistit, zda se informanti musejí po dosažení zletilosti osamostatnit nebo se mohou stále spolehnout na své pěstouny. Zajímalo mě, s jakými problémy se mladí lidé potýkají a kdo jim je v tuto dobu oporou.

Druhá oblast se zaměřovala na finance. Chtěla jsem se dozvědět, s jakými finančními prostředky mohly osoby z pěstounských rodin disponovat, zda dokázaly myslet na budoucnost a peníze si šetřit nebo naopak žily pouze přítomností. Také mě zajímalo, jak byly samostatní při vyřizování svých záležitostí na úřadech.

Třetí oblast se týkala bydlení. Cílem otázek bylo zjistit, jakým způsobem žijí osoby po dosažení zletilosti. Zda zůstávají ve společné domácnosti se svými pěstouny nebo se snaží osamostatnit. Také jsem jim pokládala otázku, zda využili některou z ubytovacích sociálních služeb.

Čtvrtý oblast zahrnovala otázky týkající se studia a zaměstnání. Chtěla jsem se dozvědět, jaký obor respondenti vystudovali a jak probíhala jejich profesní kariéra. Jakým způsobem si práci hledali a jak dlouho v práci vydrželi.

Otázky týkající se společenských vztahů byly zařazeny do páté oblasti. Cílem bylo zjistit, jaké vztahy mají mladí lidé se svými přáteli, biologickými i náhradními rodiči a případně se svými partnery. Zabývala jsem se především tím, jestli zmíněné osoby dokáží navázat dlouhodobé vztahy a plánovat rodinný život.

Otázky předposlední části rozhovoru se týkaly volného času a kultury a zjišťovaly, jakým způsobem tráví respondenti volný čas a jak se zapojují do kulturního života.

Cílem poslední části interview bylo zaznamenat plány a představy o budoucnosti života respondentů.

7 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT

Po doslovném přepisu všech rozhovorů jsem postupně v každém rozhovoru zadržovala pasáže, které měly pro můj výzkum význam. Každá výrok, věta nebo slovo dostaly kód, který odpovídal jejich charakteru. Poté mi vznikla řada kódů, které bylo třeba seskupit pod kategorie. Výsledkem postupu bylo šest kategorií, které byly následně interpretovány a sděleny výsledky.

Po dokončení otevřeného kódování jsem se věnovala axiálnímu kódování. Použila jsem paradigmatický model, který umožňuje o datech systematicky přemýšlet.

Paradigmatický model axiálního kódování:

Příčinné podmínky - Jev – Kontext - Intervenující podmínky - Strategie jednání a interakce - Následky

(Švaříček, Šed'ová et al., 2007, s. 232)

K dokončení zakotvené teorie mi pomohlo selektivní kódování. Byla vybrána centrální kategorie, kolem které byl organizován základní analytický příběh.

7.1 Otevřené kódování

Vzniklé kategorie:

1. **Potřeby k přežití: střecha nad hlavou, ekonomická aktivita**
2. **Sociální interakce: rodina, společenské vztahy**
3. **Tohle se nemělo stát**
4. **Jsem realista**
5. **Volný čas**
6. **Co dál?**

Přepis jednotlivých rozhovorů je obsáhlý, proto v příloze uvádím pouze přepis jednoho z nich.

7.2 Základní potřeby

Tato kategorie pojednává o civilizačních potřebách každého jedince. Sociálnímu vyloučení se člověk může bránit tím, že si dokáže zajistit bytové zázemí. Aby byl schopen si ho dovolit a udržet je pro něj důležité být ekonomicky aktivní. Tyto dva aspekty spolu úzce souvisí, proto jsem usoudila, že je vhodné předloženou kategorii rozčlenit do dvou subkategorí, které nesou názvy: Střecha nad hlavou a Ekonomická aktivita.

- Subkategorie: Střecha nad hlavou

Seznam kódů:

provizorium, stále s pěstouny, ulehčení bytové situace, nabídka zůstat, přechodné bydlení, vlastní život, stejné soužití jako dosud, změna prostředí, jako by se nic nestalo, střídání pobytu, únik, pomoc cizích lidí, návrat domů, soužití s vlastní rodinou, změna bydliště, nezávislost na sociálních službách

<i>vlastnosti</i>	-	<i>dimenze</i>
osamostatnění	-	průběžné
pomoc	-	příbuzenská, přátelská
sociální služby	-	nevyužité

Díky výsledkům mohu říci, že dosažení zletilosti je opravdu jen právní akt. Všichni informanti svorně tvrdí, že překročení tohoto období neznamenal sociální samostatnost. Pěstouni jim vždy nabídli možnost zůstat u nich. Přesto se informantky této nabídky vzdaly a chtěly začít vlastní život. Nikdo ze zkoumaných osob nevyužil pomoc ubytovacích sociálních služeb.

B: „Bratr chtěl, abych tam zůstala bydlet. Akorát, že v osmnácti jsem měla takový blbý věk, že jsem prostě chtěla poznávat sama svět, jak se sama bydlí, jo žije. Postarat se sama o sebe, tak jsem začala bydlet v Jalubí na domku po rodičích“.

C: „Jistě, to vůbec nebylo, že bych měl odejít nebo o tom řeč žádná. Takže to že skončilo osmnáct roků, pořád tam bydlím, žiju s něma, takže to jde pořád dál“.

Ostatní respondenti zůstali u svých pěstounů zhruba do 22 let. Až trvalejší partnerský vztah je nutí změnit bydliště. Poté pobývají u svých druhů nebo v podnájmech.

B: Bydlela jsem v té Praze, pak jsem bývala v Uherském Hradišti v pronájmu. Tam jsem měla přítele, s ním jsem vlastně žila tam tři roky. Pak jsme se rozešli, pak jsem bydlela další dva roky s kamarádkou v pronájmu taky tam v Hradišti. Pak jsem se vrátila zpátky do Jalubí“.

E: „No, po skončení pěstounské péče jsem ještě tak do 22 let bydlel u pěstounů. Ale teď už žiju v podnájmu s dalšími pěti studenty a zároveň u přítelkyně“.

- Subkategorie: Ekonomická aktivita

Seznam kódů:

různorodost prací, radost ze zvoleného povolání, profesní vytrvalost, okamžitý nástup, samá práce, pracovat za každou cenu, vyučený obor, stálost v zaměstnání, brzký začátek kariéry, brigádní přivýdělky, vynucený odchod, variabilita pracovních míst, ideální zaměstnání, různorodé pracovní zkušenosti, cyklický obrat, rekvalifikace, povýšení, manuální profese, pracovní spokojenost, maturitní obor, pracovní povinnost, uplatnění v oboru, nic mi není cizí, pracovní vytrvalost, pomáhající profese, manuální práce, finanční přílepení, úspěšně absolvovat, má práce má smysl, pokusy, studentská role, vlastní iniciativa, využití technologie, instituční výpomoc

<i>vlastnosti</i>	-	<i>dimenze</i>
zaměstnání	-	různorodé, vytrvalost
vlastnosti	-	dimenze
uplatnění	-	vysoké, okamžité
hledání	-	přes instituce, prostřednictvím technologie
zabezpečení	-	brigádní, pracovní

Zkoumané osoby mají s hledáním práce štěstí. Nástup do prvního zaměstnání probíhá buď okamžitě, nebo po velmi krátké době a v práci jsou vytrvalí. Informanti si nedovedou představit svůj život bez práce. Při hledání práce většina osob z výzkumu využila pomoc úřadů práce i moderní technologie. Svou profesi si volí podle svých zájmů, a to se

odráží i v jejich celkové pracovní spokojenosti. Vždy se snaží finančně zabezpečit, pokud není zbylí, chodí si brigádně přivydělávat. Také Erik, který je stále studentem, není bez finančních prostředků a chodí ve volných chvílích vypomáhat do skladu. I když jsou informantky momentálně na mateřské dovolené, přesto by se chtěly po mateřské do stejného zaměstnání vrátit.

A: *„Tu malířinu, v té práci, dá se říct, dělám už pět let. No prostě od toho vyučení, od 2001, tak dělám tu malířinu“.*

A: *„Prostě hledal jsem tu práci, jak by se dalo prostě cokoliv, protože dělal jsem na pile, jo se dřevem, prostě cokoliv, abych prostě mohl tu práci nějakou mět. Dělal jsem v pekárně, dělal jsem řidiča, rozvoz pečiva, takže, co se dalo, no prostě“.*

D: *„Po škole jsem šla do práce hned, vlastně jeden den jsem byla hned po škole na úřadě práce, to se muselo, že jo, jako student a potom hned na druhý den jsem byla v práci, takže já jsem dlouho nebyla bez práce“.*

D: *„Určitě mě to baví, bez toho bych nemohla být. Neumím si představit, třeba někde dělat hen číšnici nebo tak, ale tohle stoprocentně jo jako“.*

E: *„O prázdninách jsem si chodil vydělávat různě po brigádách, asi jako každý. No většinou se jednalo tak o brigády ve skladě. Kdy jsem doplňoval třeba zboží v obchodě, takže v oboru zatím nic.“.*

7.3 Sociální interakce

Do definice sociálního začlenění se řadí také společenské vztahy. Proto bylo nezbytné je zařadit do výčtu kategorií. Kategorie je rozsáhlá, proto jsem se rozhodla je rozdělit kvůli snadnější orientaci do dvou subkategorií: Rodina a Společenské vztahy.

- Subkategorie: Rodina

Seznam kódů:

mít se na koho obrátit, ochrana pěstounů, domněnky o rodičích, naděje na shledání, vzájemná sourozenecká harmonie, hlídání rodičovský dohled, děkuji vám, omezený kontakt, taky s mámou, oboustranná spokojenost, chci ho poznat, kolik mám vlastně sourozenců, setkání s tátou, výpomoc, postupné pochopení, není náhradní, jako pravý syn, ideál, nezáměr o kontakt

<i>vlastnosti</i>	-	<i>dimenze</i>
vztahy	-	vynikající
vlastní rodina	-	nepoznaná

Subkategorie se zaměřuje především na vztahy v původní i náhradní rodině. Kontakt s biologickými rodiči se zdá být problematický. Informanti často, ani nevědí, co se s jejich rodiči stalo. Mají aspoň nějaký kontakt s jedním z rodičů nebo se o něj pokoušejí. Objevuje se ale i opačný názor, Erik o kontakt se svou matkou nestojí.

A: *„O vlastních rodičech nevím nic, jenom vím, že byli, jako taky seděli. Takže měli tam taky nějaké problémy. Takže, co vím přes policii České republiky, takže vím, že taky byli, takže nevím vůbec nic o nich“.*

„Dalo by se říct, že volal jsem Poštu pro tebe, s Esterkou jsem byl v kontaktu, takže čekám, co a jak bude, jestli najdou někoho nebo nenajdou. Takže mám jakoby podanou žádost“.

C: *„Jak kdy, ale spíš ona sem. Čtyřikrát do roka a já tam jedu jednou za rok. Vždycky přes léto“.*

D: *„A vím taky, že on na mě rok platil a nemusel už, ale platil. Takže vím, že tam asi něco bylo vůči máti, takže nevím no, ale budu se s ním scházet, ozval se sám, našel si mě sám, tak uvidíme“.*

Naopak shledávání s náhradními rodiči se zdá neproblematické. Informanti se sami snaží svým pěstounům pomáhat a dokázat jim tak, že si nesmírně váží jejich rozhodnutí vzít si je do pěstounské péče. Mohou se na ně i nadále obracet s žádostí o pomoc, jako tomu bylo před dosažením zletilosti. Informanti o svých pěstounech mluví jako o vlastních rodičích a necítí se jako nevlastní děti.

B: *„Vážím si samozřejmě bratra, že se o mě se ženou dokázali nebo starali se o mě. Myslí, že mi dali všechno, první, poslední“.*

D: *„Tak vychovala mě, že jo, můžu být ráda, že mě vůbec vzala z dětského domova, protože tam to bylo hrozné a žiju normální život díky ní“.*

E: *Tak vždy jsem se cítil jako člen rodiny. Nikdy mi nedávali najevo, že mé místo je někde jinde“.*

D: *„A já ju neberu jako pěstounku, já ju beru jako matku vlastně“.*

Vztahy se sourozenci, ať vlastními nebo nevlastními, jsou na dobré úrovni, podobně jako vztahy s pěstouny. Dana uvádí, že netuší kolik sourozenců vlastně má.

A: „Špičkový, jako úplně super, rozumíme si, bez problémů, pomáháme si. Takže když potřebuje pomoci, není prostě, mu řeknu, ano, nemůžu, prostě, jako úplně super“.

D: „Tak nevím, toho bráchu, co byl přede mnou, ten byl hluchoněmý, že jo, takže toho nevím, ale vím, že je v ústavu na Slovensku. A jinak ta rodina, sourozenci nevím, je to všude různě, bylo to po dětských domovech. Já su třetí děcko v devatenácti. A ti nevlastní, ted'kon nevlastní ani vlastně nemám sourozence nevlastního. Ti jsou někde v přících a to já nevím a ještě mám vlastně sourozence od taty, toho pravého a to já nevím kolik“.

- Subkategorie: Společenské vztahy

Seznam kódů:

bezprostřednost, nesnadné otevření se druhým, otažitost, osamělost, velká přátelská komunita, nedůvěřivost, přelétavost, ustálenost, citové uvolnění, potřeba sdílení, krach manželství, nedůvěra, růžové brýle, citová kompenzace, špatná volba partnera, náhražka, úlet, stálost, potřeba trvalého vztahu

<i>kategorie</i>	-	<i>dimenze</i>
partnerství	-	stálé, rozpadlé
přátelství	-	bezprostřední, uzavřené

Druhá subkategorie pojednává o vztazích s partnery a přáteli. Pro každého člověka je důležité mít někoho, o koho se může opřít, kdo mu podá pomocnou ruku. Informanti nemají problém navazovat přátelské kontakty a udržovat přátelství. Z odpovědí pocít'ují rozpaky při navazování příliš důvěrného vztahu, Beáta a Erik se více spoléhají sami na sebe, své problémy si raději nechávají pro sebe. Zato Dana a Adam uvedli, že mají přes dvacet opravdových přátel, zůstává otázkou, jestli vůbec lze mít takový velký počet opravdových přátel. Domnívám se, že tato skutečnost potvrzuje, že informanti jsou velmi přátelšší a kamarádi v jejich životě hrají velkou roli.

B: „Já jsem vždycky byla taková sama, že jsem ani nikoho nevyhledávala, nějakou spřízněnou duši, ke které bych jako nějak přilnula nebo svěřila se“.

E: „*Tak navázat kamarádský vztah to není takovým problémem, ale navázat opravdové přátelství, to je mnohem větší oříšek*“.

D: „*Moc. No, tak hodně, no. Já nevím, jako opravdových jako úplně těch nejlepších, jak kdyby rodinných skoro, tak těch mám nějakých dvacet sedm. Určitě jo*“.

Soužití s partnery probíhá jako u běžných adolescentů. Informanti z pěstounské péče zpravidla po období krátkodobých vztahů začínají mít dlouhodobější partnery a budovat rodinný život. Zklamání z minulosti pozitivně ovlivňuje rodinnou budoucnost. Informanti dokáží reflektovat vlastní chyby a v dalších vztazích se jich vyvarovat. Vztahy této cílové skupiny bych charakterizovala jako stálejší a pevnější.

D: „*Tak já jsem chtěla vždycky. Já jsem nehledala jen na užívání, diskotéky a kdesi cosi nebo na jedno vyspání určitě ne. Ale určitě normální život*“.

E: „*Moc jsem jich neměl, no za celý život jich bylo asi čtyři a jednalo se spíše o velmi krátkodobé vztahy. Pevnější a takový šťastnější vztah mám až dnes, no ta ten trvá už dva a půl roku*“.

A: *To byl, s touto, co jsem měl, tak to bylo, vztah byl, dalo by se říct, že šest let a potom takový rok vždycky s někým. Pak zas třeba jenom půl roku. Takže to byl takový vztah nic moc no, ale hledám někoho, s kterou bych si rozuměl.*

B: „*Nemohla jsem mu tak věřit, jo, byl to prostě chlap, který už byl ženatý, takže jsem se na něho nemohla stoprocentně spolehnout. Asi když jsem něco potřebovala, tak jo pomohl, ale nemohl ve všem. Jinak jsem si všechno řešila sama*“.

7.4 Tohle se nemělo stát

Seznam kódů:

citová ztráta, životní ztráty, bolestné vzpomínky, dopad z minulosti, odklon od dalšího vzdělávání, vyučení mi stačí, kdyby šlo začít znovu, nálož starostí, velké břemeno, zvládnou všechno splácet, kriminální činnost, všude samé dluhy, výskyt patologie, bludný kruh, vyústění finanční situace, bezmoc, dopad kriminální činnosti, teď už vím, špatná parta, negativní ovlivňování, nepochopení, negativní ovlivňování

<i>vlastnosti</i>	-	<i>dimenze</i>
dopady	-	bolestivé
patologie	-	výjimečná ale vyskytující se
starosti	-	finanční, rodinné
studium	-	dostačující

Tato kategorie pojednává o špatných životních rozhodnutích a ztrátách informantů. Ztráty se týkají především smrti rodičů nebo někoho blízkého a strachu z nemocí a úmrtí. Zmíněné ztráty informantky bolestně zasáhly. Jejich minulost je dostihuje a mají o své blízké přirozený strach.

B: *„Tak nastěhovat se do domu po rodičích jako bylo takové docela těžké. Jako se mi tam vracely ty vzpomínky. Já jsem vyrůstala převážně s otcem, protože mamka mi zemřela ve čtyřech a otec ve dvanácti, takže to bylo převážně s tím otcem. Takže to bylo jako takové docela jako na ty city“.*

B: *„Ne, nejsem spokojená. Tak hlavně ta ztráta rodičů tam hraje jako v první řadě tu hlavní roli, jakože mě chybí“.*

D: *„Aby byli všeci zdraví a byli tady mezi náma, protože jsou všeci teď nemocní. Mají rakoviny, takže budeme rádi, když se z toho dostaneme všeci. Takže uvidíme, no.“*

B: *„Nemoc a úmrtí, z toho mám strašný strach, protože jsem vlastně v životě měla několik úmrtí, ztrát. Tak tady z tohohle mám úplně hrůzu“.*

Další problém, o kterém informanti vypovídají, se týká studia. Zmíněné osoby dosáhly základního i středního vzdělání. Ve studiu pokračovat chtěly, ale z různých důvodů tak neučinily. Ctirad není pyšný na to, že zvládnul dodělat pouze základní školu a vzdělání pokládá za důležité, ale přesto by se do ní vrátit nechtěl, vystačí si s rekvalifikačními nebo doplňujícími kurzy. Naopak Erik je studijní typ, tento rok má absolvovat v bakalářském studiu.

A: *„Chtěl jsem, ale jaksi mozek to nezvládal. Takže jsem byl rád, že jsem se vyučil, prostě tu malířinu. Školu jsem moc rád neměl“.*

D: *„Chtěla no, bavilo mě to hodně“. Důvod: „ Dítě a to bylo všechno“.*

C: „No, chtěl ale, no prostě nedařilo se mi, byla tam nějaká krize, takže jsem ukončil předčasně!“.

C: „Určitě, protože to má na člověka vliv, na jeho budoucnost. Vlastně na všechno, no“.

Největší a opakující se problém mají informanti s financemi. Dopadá na ně krize z minulosti. Beáta zůstala po smrti rodičů na všechno sama, musela financovat opravy domu.

B: „Finance, utáhnout ten dům, protože to byl velký dům a chtělo to, jakože rekonstrukci, na to nebyly finance, jo, zatékala střecha, topilo se tam vlastně tuhými palivy, takže prostě tady tohle. Všechno jsem musela zvládat sama, a to bylo pro ženskou, mě bylo osmnáct nebo dvacet jako po tu dobu dál, takže to bylo jako náročné“.

Adam se dostal do nezáviděníhodné situace. V mládí si nadělal velké dluhy, které se postupně nahromadily, a on je nedokázal vlastními silami hradit. Jeho věci byly exekučně zabaveny. Tato situace postihla i jeho vlastní rodinu. V důsledku nahromaděných dluhů a obav o děti podala jeho manželka žádost o rozvod.

A: „Bylo to takové těžké, prostě z pekla do pekla, půjčky všelijaké. Půjčkama jsem to, jednu půjčku, druhou půjčku. Co se stalo potom takovýma kritickýma, že prostě už jsem nevěděl z kama tam“.

A: „Starost mi dělá to, že asi teďka finance, prostě problém, abych platil, tak jak bych měl platit všechny ty dluhy, co jsem si nasekal od těch 18 ti roků. Takže prostě teďka problém s financema“.

A: „Protože jsem se dostal do koloběhu s penězma, takže byly exekučky. Takže jsem to látal všelijak, jak se dalo.“

Někdy ani náhradní rodinná péče nedokáže zabránit kriminálním činnostem jejich svěřenců. Informant o sobě mluví jako o problémovém dítěti, který se dostal do špatné party, začal krást a podvádět. Svými činy se dostal do vězení, kde strávil rok a půl, nyní je asi rok na svobodě a snaží se dát svůj život dohromady.

A: „Protože jsem byl takový dacan, že odmalička věděli prostě, že to se mnou bude těžké, takže jsem si zažil svoje, že jsem byl prostě Kroměříž, Brno jo na léčení takže, sem byl takový prostě bitkař a chvílečku jsem s nima nebyl, což věděli, že bude problémy se mnou jo, takže nechali mě chvíli tam“.

A: „Pak jsem prostě, jak jsem dělal ty věci, prostě krádeže a takto, tak jsem byl zatčen a šel jsem do vězení. Tam jsem strávil nějakých osmnáct měsíců, šel jsem na půlku, měl jsem mět třicet šest měsíců, ale pustili mě na půlku, takže jsem byl v kriminále, takže bylo to takové těžké no se z toho potom když mě propustili, takže bylo to takové těžké“.

Informanti se ve svém životě nechali negativně ovlivnit svými vrstevníky a partnery. Beáta se velmi upnula na svého ženatého, staršího přítele. Můžeme jen domýšlet, jestli se jeho prostřednictvím nesnažila nahradit chybějícího otce, a proto ho ve všem poslouchala a bezmezně mu věřila. Dnes už svého rozhodnutí lituje a ví, že to nebyla správná volba.

A: „Pak jsem poznal druhé lidi a už to šlo prostě, dělat ty věci, které se nemějí dělat. Takže bylo to prostě fakt těžké“.

B: „No, to asi bych po tom osmnáctém roku jinak uvažovala a nestýkala bych se s takovýma lidma, co jsem jako se dřív stýkala. Nebyla bych taková rozlétaná. Prostě teďko mě to i mrzí, jo, třeba jsem měla špatnou pověst“.

7.5 Schopnosti a dovednosti

Seznam kódů:

vlastní rozhodnutí, spolehnout se na sebe, nezávislost, hlavně dělat všechno sama, důraz na aktuální potřeby, schopnost obstarat si své záležitosti, nezávislost na sociálních dávkách, finanční spokojenost, vylepšení domácnosti, dobrovolné spolufinancování, příbuzenská výpomoc, důraz na současnost, tradiční pozornosti, nutné výdaje, finanční standard, dotování, samostatnost, nezávislost

<i>vlastnosti</i>	-	<i>dimenze</i>
nezávislost	-	částečná
spokojenost	-	finanční, osobnostní

Tato kategorie pojednává o schopnostech dotazovaných jedinců. Informanti se v zásadě snaží své záležitosti a problémy řešit vlastními silami. Přesto jim občas vypomáhají příbuzní, do té doby dokud nejsou sami ekonomicky samostatní. Poté jsou jejich dary spíše formou nepatrných dáreků nebo malého přilepšení. Vyřizování na úradech také zvláda-

jí sami a nejsou závislí na žádných sociálních dávkách. Jejich finanční situace se pohybuje v normě. V období mladé dospělosti je ještě akceptovatelný pohled do přítomnosti, na aktuální potřeby. Spoření do budoucnosti ještě není tak významné.

B: *„Tak inkaso a zbytek jsem prostě byla taková rozlétaná, tak jsem to prostě rozhýřila. Něco jsem si odkládala na stavební spoření, ale zbytek prostě padl na akce, večírky“.*

C: *„Až jsem začal pracovat. Jak jsem dospěl, kolem těch osmnácti letech. Našel jsem si práci, tak jsem začal přispívat. Ne, že by to vyžadovali, ale začal jsem sám. Dobrovolně jsem jim ty peníze začal dávat“.*

D: *„Tak jak je to teďkon s financema, to víte sama. Nic takové extra teďkon není. Těch dvanáct, třináct tisíc je furt, ale prostě je to takové slabší“.*

E: *„Ano, to podporovali, i po dovršení 18 let. Ale protože jsem byl stále ještě studentem, tak mě podporovali, hlavně materiálně. Takže hlavně příspěvky na jídlo, pití, na výlety. Poskytovali mně vlastně střecha nad hlavou“.*

7.6 Volno a kultura

Seznam kódů:

naprostá podřízenost potomkovi, nedůvěra k politice, volební angažovanost, nutné uvolnění, klidné společenské akce, negativní vztah ke knihám, klasika, společenské akce, zbytečné angažování, setkávání se s blízkými, nedostatek času, negativní postoj ke čtení, kultura, výzkumná oblast, sport, hudební zaměření, laxní čtenář,

vlastnosti - *dimenze*

akce - poklidné

kultura - omezená

Oblast popisuje kulturní a společenský život zkoumaných osob. Je zaměřena na volný čas, vědu, čtení a hudbu.

Zkoumané osoby tráví svůj volný čas především pasivně. U žádného z nich se nevyskytuje žádný aktivní sport, zbytkový čas informantek je plně věnován jejich potomkům.

Přesto si také potřebují oddechnout a pobavit se. Zaznamenáváme odklon od bouřlivých společenských akcí, návštěvy diskoték vynahradily poklidné kulturní události, jako plesy, country, cimbál. Čtenářská gramotnost je na nízké úrovni. Opakem je Erik, který je vášnivý čtenář a zájemce o vědu i politiku. Většina respondentů nepokládá politický život za důležitý, spíše je rozčiluje, proto se nedostavují k volbám.

A: *„Volný čas dalo by se říct, že pomalu ani nemám. Takže pořád jsu v práci nebo jsu někde na fušce a když mám to volno, tak buď jedu za rodičama anebo s kámošama takto na pivo, jdu s něma prostě si povykládat, co nového nebo jdu, když se podaří za děckama. Ale za těma děckama málo kdy se podaří“.*

B: *„Terezce, teď jediná. Volný čas, jako, dvacet čtyři hodin jsem s ní. Manžel jezdí pracově do Prahy, takže bývám i sama doma, takže to je, převážně s ní jsem. Když mám chvíli času, tak si jdu třeba zacvičit, jo, provětrat tu hlavu nebo za kamarádkou, která mě udělá obočí, už to je pro mě taková úleva teďka. Ale převážně jsem s tou Terezkou“.*

B: *„Tak mám ráda cimbál, hody. Jinak spíš takové ty venkovské zábavy, jinak žádné koncerty, to nějak nevyhledávám. Diskotéky už vůbec, dříve jsem chodila na diskotéky, teďka spíš takové ty venkovské tancovačky“.*

C: *„V poslední době jenom s přítelkyní. A dříve jak kdy, jak co. Chození ven se psem. Hospody, zábavy. O víkendu, že, práce. Koničky ježdění na kole.“*

C: *„No moc knih jsem nepřečetl. To bych spočítal na jedné ruce, asi. Tři, čtyři knížky, ale to jsem jako přečetl opravdu jako celé, ale jinak spíš čtení tak časopisů. Nejsem velký čtenář“.*

C: *„No festivaly dřív, teď už ne. Dřív byly festivaly, ale teď už to nějak přešlo“.*

D: *„Tak zajímá no, ale tak moc se nic neděje nového. Ze zdravotního hlediska spíš“.*

E: *„K volbám chodím. No tak politika chtě nechtě zasahuje nás všechny že, takže si myslím, že bychom jí měli věnovat trochu času, i když teda většinou vyvolává infarktové stavy“.*

E: *„Tak, škoda, že jsem si nedělal čárky, protože plot by to byl určitě slušný. A tak v pubertě jsem četl dobrodružnou literaturu, pak taky romány, detektivky. Ale tak dnes je to omezené spíše na tu odbornou literaturu, jak v rámci studia, tak i ve volném čase“.*

7.7 Co dál?

Seznam kódů:

takhle to dál nejde, zpytování svědomí, vysvětlení, životní polemizování, naděje na hezký život, rodinná idylka, plány, úvahy usadit se, společná budoucnost, hladká budoucnost, vrátit laskavost, investice do dcery, přírůstek

vlastnosti - *dimenze*

náprava - okamžitá

budoucnost - idealistická

Tato kategorie pojednává o přáních, nadějích a vyhlídkách zkoumaných osob do budoucnosti. Informanti by chtěli napravit své chyby z minulosti nebo oplatit ostatním laskavostí. Všichni jsou rodinně založeni. Vývoj rodinné budoucnosti je závislý na práci a finančních prostředcích. Informantky plánují mít více jak dva potomky, Dana by si chtěla vzít jedno dítě z dětského domova do pěstounské péče. Spokojenost s celkovým životem můžeme shrnout jako polemiku nad životem. Dospělé zasáhly rány osudu, ale vždy se s nimi dokázali vyrovnat a žít dál.

A: „Chtěl bych se konečně někde usadit a prostě žít normální život už konečně“.

A: „Aj jo, aj ne, chvílami. Chvílami prostě člověkoví připadá, že by na tom světě radši nebyl, radši by si to šel hodit a chvílami prostě člověk si to rozmyslí na poslední chvíli a řekne si, proč blbnout, když to může dat, aby to bylo nějak bez problémů“.

B: „S manželem by jsme chtěli tři děti. To třetí je ještě v otazníku a stavíme domeček, já si myslím, že to máme našlápnuté jako pěkně. Na pěknou budoucnost. Doufejme, že to všechno vyjde“.

C: „Chtěl bych rodinný život. Chtěli bysme postavit dům, založit rodinu. Čekáme, až přítelkyně dodělá školu a pak by jsme chtěli nějak pokračovat nějak dál. Jak budou peníze, prostě finance, půjčka nebo něco, nevíme, ještě čekáme, až dokončí studium“.

D: „Určitě bych chtěla ještě jedno dítě. A určitě bych si chtěla vzít ještě na oplátku z dětského domova, to mám v plánu stoprocentně, abych to někomu vrátila. Do pěstounské péče“.

E: „*Tak nějakou představu už o životě mám. Určitě mou budoucnost pojím s přítelkyní. Chtěl bych tak do dvou let vytvořit slušné rodinné zázemí. Chtěl bych si najít dobře placenou práci, která by mě naplňovala i jinak, než jen peněženku. Musím najít do začátku nějaký byt a později, až si něco našetříme, tak bychom chtěli rodinný dům*“.

7.8 Shrnutí výsledků z otevřeného kódování

Cíle, které jsem si na začátku výzkumu stanovila, se týkaly způsobu pracovního a sociálního začlenění osob z pěstounských rodin do společnosti, odhalení faktorů a problémových oblastí. V následujících řádcích bych na ně chtěla odpovědět. Při shrnutí výsledků budu vycházet z definice sociálního a pracovního začlenění, čímž rozumíme účast na ekonomickém, pracovním, kulturním, politickém a společenském životě.

Každý člověk se při začleňování do společnosti potýká s jistými problémy, ne jinak je to u dospělých vyrůstajících v pěstounské péči.

Ekonomické a pracovní začlenění spolu úzce souvisí. Pro zkoumané osoby není problémem si brzy po vyučení najít zaměstnání. V zaměstnání dokáží vytrvat a volit si ho dle svých zájmů. S finančními prostředky dokáží zpravidla vyjít, někdy však potřebují příbuzenskou výpomoc. Na začátku osamostatnění se potýkají s menšími finančními potížemi, postupem času jsou schopni se materiálně zabezpečit.

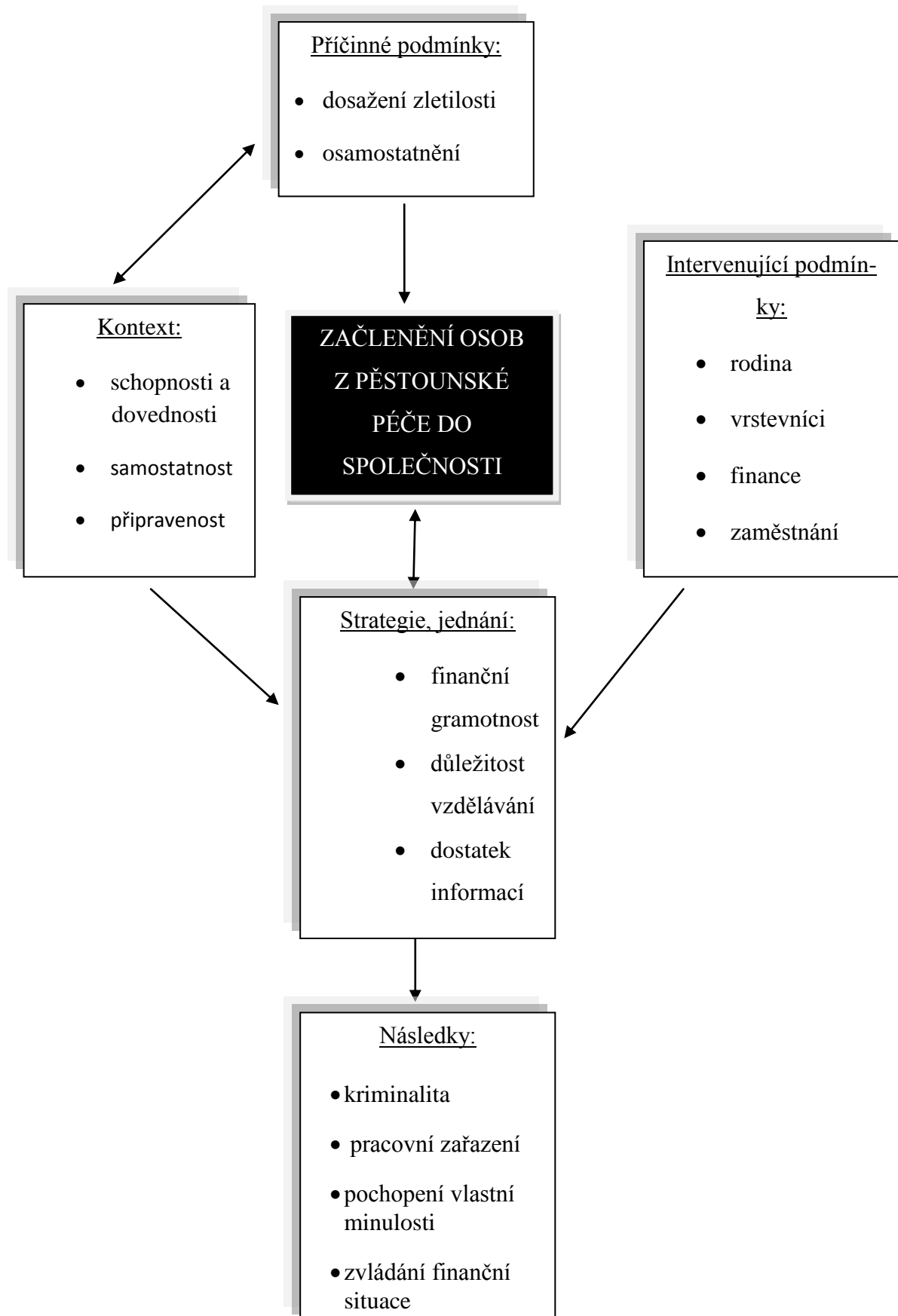
Zkoumané osoby mají dobré vztahy se svými pěstouny i sourozenci, kontakty s biologickými rodiči bývají problematičtější. Dokáží po období střídání partnerů navazovat dlouhodobější vztahy a budovat rodinnou budoucnost.

Co se týče kultury a volného času, respondenti tráví své volno především pasivně s partnery a po narození potomka se věnují hlavně jemu. Nejčastěji jejich kulturní život zahrnuje návštěvy klidnějších společenských událostí, zájem o kulturu, výstavy, koncerty a diskotéky upadá. Informanti se nezajímají o politický život a neúčastní se voleb.

V předložené práci jsem se také snažila nalézt vlivy a problémové oblasti. Na sociální a pracovní začlenění má vliv rodina, vrstevníci a přátelé, finance a zaměstnání a vlastní rodina. Nalezla jsme problémové oblasti týkající se kriminality, financí, negativního ovlivňování informantů, nedokončeného studia a problémů souvisejícími s dopady z minulosti.

7.9 Axiální kódování

Obr. č. 1 – Schéma axiálního kódování

Pěstounská péče má dětem dočasně nahradit rodinné prostředí. Zpravidla však děti u svých pěstounů zůstávají až do dospělosti. Každý mladý člověk by měl na počátku dospělosti přemýšlet, jak se začlení do pracovního a sociálního života ve společnosti. Pěstounská péče končí oficiálně dosažením zletilosti, lze proto předpokládat, že integrace do společnosti osob pobývajících v této formě NRP nastane dříve než u jejich vrstevníků. Vzhledem ke zmíněným faktům se centrální kategorií stalo začlenění osob z pěstounské péče do společnosti, kolem kterého se pohybují příčiny, faktory, strategie a následky. Jejich osamostatnění značně ovlivňuje náhradní rodina, která po svých svěřencích hledání vlastního bydlení zpravidla nevyžaduje. Proto se doba jejich začleňování může prodlužovat.

Kontextem začlenění osob do společnosti byly zvoleny schopnosti a dovednosti osob pocházejících z pěstounské péče, neboť snadněji se začlení člověk, který je samostatný a dokáže si své záležitosti vyřizovat sám. Osoba vyzbrojena určitou dávkou informací o samostatném soužití, nezávislá a připravená na tento proces má větší šanci vyhnout se sociálnímu vyloučení, než osoba nesamostatná a závislá. Člověk, který se cítí sám, nemá zaměstnání ani stabilní bydlení se zřejmě bude málo účastnit ekonomického, společenského a kulturního života.

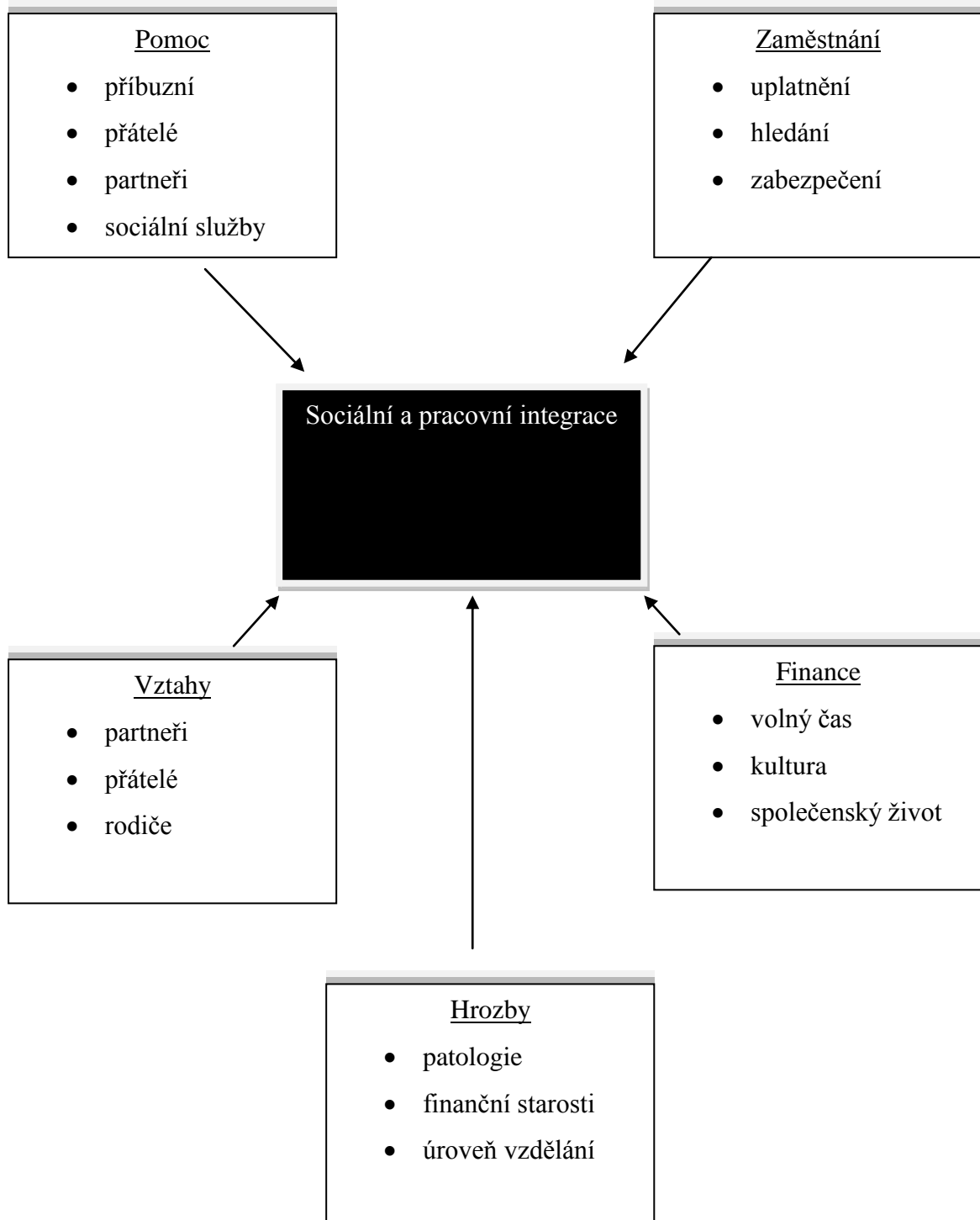
Pomoci mladým lidem se sociálním a pracovním začleněním by mohla rodina, vrstevníci a získání vhodného zaměstnání. Rodina by mohla mladistvé upozornit na úskalí samostatnosti. Starší lidé mají značné zkušenosti, již delší dobu jsou začlenění do ekonomického a finančního koloběhu. Osoby z pěstounské péče zpravidla na začátku období dospělosti nejsou schopny udržet vyrovnaný rozpočet. Zvýšení finanční gramotnosti by mohlo jejich integraci usnadnit. Vrstevníci a přátelé znamenají pro každého člověka důležitou komunitu, která mu pomáhá s hledáním práce, zabezpečuje emocionální oporu a ochranu. Vyhledání a udržení pracovního místa by mělo mladému člověku zaručit přísun finančních prostředků, které dokáží pokrýt jeho základní potřeby. Práce a s tím spojené vydělávání peněz by měla mladé lidi ochránit před sociálním vyloučením. Získání dobrého zaměstnání může ovlivnit stupeň dosaženého vzdělání. Nedokončené vzdělání a dosažení nejnižšího možného vzdělanostního stupně se může negativně podepsat na pracovní uplatnění jedince. V dnešní době je dáván důraz na vzdělání. Člověk, který bude mít pouze základní vzdělání, má malou šanci uspět v konkurenčním boji před ostatními.

Pokud vrstevníci a kamarádi jedince negativně ovlivní, může se dostat do patových situací. Zpravidla v období adolescence nastává čas, kdy se chce mladiství oprostít od soužití s vlastními rodiči a hledá spřízněné duše, se kterými by si rozuměl. Každá parta se vyznačuje určitými znaky a není výjimkou, že některé vrstevnické skupiny páchají kriminální činy. Rodina by proto měla věnovat pozornost negativních příznaků chování u svých svěřenců.

I odborníci na NRP se shodují na tom, že je důležité, aby dítě, pokud je to možné, zůstalo v kontaktu se svými biologickými rodiči. Nahromaděním co nejvíce informací o nich by mohlo přispět k pozdějšímu pochopení jejich svízelné situace a následnému smíření se s minulostí a budování vlastního života.

Předcházení sociální inkluzi mladých lidí vyrůstajících v pěstounské péči by měla pomoci připravenost na proces začlenění do společnosti, práce zajišťující přísun finančních prostředků, vytváření a udržování sociálních kontaktů a v neposlední řadě osobnostní kvality, představující pozitivní sebehodnocení a sebepojetí, které souvisí se smířením s vlastní minulostí.

7.10 Selektivní kódování

Obr. č. 2 – Schéma selektivního kódování

Selektivní kódování mi pomohlo při zodpovězení výzkumných otázek týkajících se faktorů sociálního a pracovního začlenění dospělých osob pobývajících v pěstounské péči a vyhledání problémových oblastí při tomto procesu. Získaná data se vždy točila kolem sociální a pracovní integrace, proto se také stala centrální kategorií. Vzniklá kategorie v sobě zahrnuje proces týkající se participace na ekonomickém, pracovním, kulturním a společenském životě ve společnosti.

Z paradigmatického modelu vyplývá, že na to, jakým způsobem se dospělí z pěstounské péče integrují do společnosti, má značný vliv pomoc jiných osob nebo institucí. Zkoumané osoby nejsou po dosažení zletilosti schopni začít žít samostatně. Vždy potřebují pomoc přátel formou například společného bydlení nebo finanční výpomoc od své náhradní rodiny. Na vlastní rodiče se spolehnout nemůžou, protože jejich kontakt je i tak dost omezený. Vlastní osamostatnění usnadňuje soužití a následné budování společného života se svým druhem. Sociální služby poskytují těmto osobám pomoc formou sociálního poradenství, podporu, nabízí dočasné ubytování, avšak informanti ji ani tak nevyužívají.

Zaměstnání představuje jednu z možností, jak si zlepšit svou finanční situaci. Pracovní začlenění je závislé na době nástupu do pracovního procesu. Pro mladého člověka je důležité v profesi vytrvat a uplatnit své získané schopnosti a dovednosti. Práce přináší finanční prostředky, které mohou mít zásadní vliv na společenský a kulturní život jedinců ve společnosti. Lidé bez práce se mohou hůře účastnit společenských akcí, protože si to z finančních důvodů nemohou dovolit a ztrácí tak kontakt s okolím a přáteli. Připravují se o možnost navázat nová sociální kontakty.

Kromě finančních prostředků trávení volného času, společenský a kulturní život ovlivňují přátelé a partneři. Člověk, který má rozšířenou komunitu přátel je schopen se oprostit od každodenních starostí, relaxovat a svůj volný čas si užít. Volný čas mladých lidí je důležitý, neboť představuje prevenci před vznikem depresí a špatných nálad. Zkoumané osoby tráví svůj volný čas nejčastěji s rodinou a svými partnery.

Osoby pocházející z pěstounské péče se při sociální a pracovní integraci setkávají s problémy, které mohou vzniklý proces negativně ovlivnit. Tyto problémové oblasti jsem v paradigmatickém modelu označila jako hrozby. Proces integrace je zpomalen, pokud se osoba dostane do patové situace a páchá trestnou činnost. Dopady kriminální činnosti mo-

hou být nevratné. Finanční závazky se negativně dotknou rodinného života. Přibude finančních starostí, které mohou přispět k rozpadu manželského svazku. Osoba je odkázána sama na sebe, společenský život je utlumen. Sociální kontakty jsou omezeny.

Vzdělání je v životě člověka velmi důležité. Na mladého člověka je kladen tlak ze strany společnosti na co nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání. Nedokončené vzdělání může uspíšit pracovní začlenění, ale nemusí zaručit vytrvalost a uplatnění. Mladí lidé, kteří byli v pěstounské péči, hodnotě vzdělání nepřikládají takový význam jako jiným hodnotám.

Na základě zjištěných výzkumů předkládám doporučení pro pěstouny, které by mohlo sloužit jako preventivní opatření před vznikem problémů při sociálním a pracovním začlenění do společnosti.

Na kriminální činnost mají zpravidla vliv jiní lidé, kteří jsou mladým lidem určitým způsobem blízcí, mají společné zájmy a sdílí podobný styl života. Domnívám se, že pěstouni by mohli své děti v této oblasti ovlivnit. Chtěla bych jim doporučit rozmluvu s jejich svěřenci na toto téma. Pěstouni by se v rozhovoru měli zaměřit na dopad špatného ovlivnění jinou osobou. Měli by mladistvým vysvětlit, že není vhodné vždy podléhat většině, že vlastní názor a postoj má své opodstatnění. Náhradní rodiče by také měli věnovat pozornost příznakům patologického jednání. Měli by vědět, co jejich dítě dělá ve svém volném čase, s kým se stýká. Není vhodné dítěti zakazovat jeho přátele a koníčky. Je nutné najít se svěřencem společnou řeč na toto téma. Domnívám se, že kvalitní rodinné zázemí, přívliv citů a porozumění může ovlivnit vznik patologického jednání. Musím však předpokládat, že osoby z pěstounské péče jsou postiženy svou minulostí, proto u nich hrozí výskyt kriminálních činností, které však může ovlivnit rodina. Vedením ke správným hodnotám a dodržování norem by mohlo představovat základ prevence kriminálního jednání.

V útlém věku je třeba děti připravit na budoucnost. Je zřejmé, že pěstouni budou ochotni své svěřence podporovat, dokdy budou moci, ale také oni si musejí uvědomit, že přijde doba, kdy se jejich dítě bude chtít osamostatnit. Tento krok jim usnadní, pokud je na něj předem připraví. Bylo by vhodné určitou částku spořit a později ji využít jako základ pro vlastní bydlení. Mladiství si mohou peníze vydělat prostřednictvím brigád. V období dospělosti by je měli pěstouni upozornit, jaké výdaje obnáší samostatné bydlení. Pěstouni mají více zkušeností, které mohou předat svým svěřencům. Myslím si, že pokud budou

mladí lidé vybaveni dostatečnými informacemi dopředu, usnadní jim to jejich integraci do společnosti.

Z výzkumu vyplývá, že informanti mají problém dokončit vzdělání nebo v něm pokračovat. Vzdělání je celoživotní proces, proto se domnívám, že i když nastane neočekávaná situace a člověk není schopen si své studium dokončit, vždy by se měl snažit se k němu vrátit. Vzdělání v dnešní společnosti určuje sociální status jednotlivce. Míra dosaženého vzdělání člověka ovlivňuje po celý život. Na osoby z pěstounských rodin by se proto mělo apelovat, aby si tyto souvislosti uvědomili a nemuseli později nedokončeného vzdělání litovat. Dalšímu vzdělávání by také neměla bránit rodičovská role. Domnívám se, že pokud člověk chce, vždy je možnost, jak si svou kvalifikaci vylepšit, nemusí se jednat vždy jen o další vzdělávací stupeň, postačí i rekvalifikační kurzy. Hodnotu vzdělání je třeba zdůrazňovat a předávat svým potomkům.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá dosud málo prozkoumaného problému týkajícího se sociálního a pracovního začlenění osob pocházejících z pěstounské péče do společnosti. NRP je více zaměřena na průběh pěstounské péče, avšak domnívám se, že je nutné věnovat pozornost i období, kdy pěstounská péče končí, právně dosažením zletilosti.

Teoretická část se v první řadě věnuje rodině jako celku. Bylo nutné nastínit proměny, kterými rodina prošla, neboť mají vliv na jedince i na jejich integraci do života. Děti jsou do pěstounské péče umisťovány zpravidla, protože jejich rodina nefunguje, je ohrožena nebo neplní svou funkci. Tyto aspekty jsem vzala v úvahu a proto je teoretická část koncipována tímto směrem. V další části bylo nutné zmínit povahu NRP, pohlédnout do historie a připomenout si její formy. Stěžejní kapitola byla věnována pěstounské péči, její historii, formám, sociálnímu zabezpečení a nástinu nové formy, která není zatím legalizována, profesionální pěstounské péči. Cílová skupina informantů byla ve věku 20-30 let, tedy spadaly do období rané dospělosti, proto bylo nezbytné popsat tuto věkovou kategorii, její specifika a vývojové úkoly. Téma práce nese název sociálního a pracovního začlenění, proto se poslední část věnuje tomuto procesu.

Praktická část diplomové práce navazuje na předložená teoretická východiska. Jejich prostřednictvím byl formulován výzkumný cíl, který se zaměřoval na zjištění toho, jak probíhá sociální a pracovní začlenění osob z pěstounské péče do společnosti. Další cíle se orientovaly na faktory ovlivňující tento proces, vyhledání problémových oblastí a doporučení pro pěstouny.

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že dosažením zletilosti pěstounská péče nekončí a náhradní rodiče jsou ochotni své svěřence podporovat i nadále. Doba osamostatnění a začlenění do společnosti je individuální. Ženy z výzkumného souboru se chtěly osamostatnit co nejdříve, muži zůstávali u svých pěstounů déle. Pracovní začlenění se zdá neproblematické a nástup do zaměstnání bývá brzký.

Informanti dokáží setrvat v dlouhodobějších partnerských vztazích a vytvářet si komunitu přátel. Volný čas tráví spíše pasivní formou se svými partnery nebo druhy. Kulturní život se orientuje na společenské klidnější akce. O výstavy, čtení nebo politiku nejeví velký zájem.

Nejčastější problémy týkající se integrace do společnosti měli osoby s financemi. Nedokázali finančně hospodařit a museli se obracet s pomocí na jiné lidi. Nedostatek peněz a negativní ovlivnění také vedlo ke kriminálním činnostem a rozpadu manželství.

Svou prací bych chtěla poukázat na to, že je důležité zabývat se osobami z pěstounské péče i po jejím oficiálním skončení. Proto bych další návazné výzkumné šetření zaměřila na zjištěné problémové oblasti, se kterými se dospělí lidé při sociálním a pracovním začleňování do společnosti potýkají.

Vypracovaná práce mě velmi obohatila, mohla jsem nahlédnout do problematiky, které je mi cizí v tom smyslu, že mám vlastní rodiče a těžko se dokážu vcítit do pocitů osob, které vychovávají náhradní rodiče. Rozhovory s touto cílovou skupinou mi pomohli lépe porozumět jejich životním osudům, které nejsou lehké. Osoby z pěstounské péče mají specifické potřeby a problémy a je třeba jim věnovat pozornost v každém vývojovém období.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlata, 2008. *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. 3. rozšířené a aktualizované vydání, Bratislava: Public promotion. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] BUBLEOVÁ, Věduna, 2000. *Historický vývoj péče o opuštěné děti*. Náhradní rodinná péče. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, roč. 3, č. 1, s. 46-51. ISSN 1212-3765.
- [3] DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum. ISBN 08-040-86.
- [4] DUNOVSKÝ, Jiří et al., 1999. *Sociální pediatrie: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada. Psyché. ISBN 80-7169-254-9.
- [5] GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-1788-3.
- [6] KAHOUN, Vilém, et al., 2009 *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-346-2.
- [7] KOLUCHOVÁ, Jarmila, 1992. *Psychický vývoj dětí v pěstounské péči*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 80-85529-01-7.
- [8] KOLUCHOVÁ, Jarmila a Irena SOBOTKOVÁ, 2004. *Význam uspokojování psychických potřeb dětí v pěstounské péči*. Pediatrie pro praxi, č. 1, s. 13-15. ISSN
- [9] KOVAŘÍK, Jiří, 2000. *Kapitolky z vývojové psychologie pro pěstouny a osvojitele*. Náhradní rodinná péče, roč. 3, č. 2 s. 21-22. ISSN 1212-3765.
- [10] KRAMER, 1980 cit. podle SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.
- [11] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Věra Poláčková et al., 2001. *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [13] LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 1974. *Psychická deprivace v dětství*. 3. doplněné vydání. Praha: Avicenum. ISBN 08-049-74.

- [14] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- [15] MATĚJČEK, Zdeněk et al., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk et al., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [18] SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ, 2004. *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda servis. ISBN 80-86320-33-2.
- [19] SALAČOVÁ, Lucie, 2011. *Pěstounská péče vykonávaná prarodiči dítěte*. In: Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů: Sborník z XI. celostátního semináře. Brno: Triada, s. 54-55. ISBN 978-80-260-1299-3.
- [20] STŘELEČEK, Stanislav et al., 2005. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3687-7.
- [21] ŠVARŤÍČEK Roman a Klára ŠEĐOVÁ et al., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-313-0.
- [22] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [23] DUMARET Annick Camille et al., 1997. *Adult Outcome of Children Reared for Long-Term Periods in Foster Families*. In: Child Abuse and Neglect [online data-báze]. vol. 21, no 10, s. 911-927. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213497000537>
- [24] MAREŠ Petr a Tomáš SIROVÁTKA, 2008. *Sociální vyloučení a sociální začleňování: koncepty, diskurz, agenda*. Sociologický časopis [online]. vol. 44, no. 2, s. 271-294. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5a7e11b>

50109cddb81a6cdce17b39c7c40a4333a_513_2008-2Mares.pdf

- [25] MPSV. *Sanace rodiny* [online]. ©2008, Praha. [cit. 2012-10-04]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5587/>
- [26] MPSV. *Průvodce pro náhradní rodinnou péči* [online]. ©2009a, Praha. [cit. 2012-10-04] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7294/Pruvodce_pro_nahradni_rodinnou_peci_.pdf
- [27] MPSV. *108/2006 Sb. ZÁKON o sociálních službách* [online]. ©2009b, Praha. [cit. 2012-10-04] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6195/zakon_108_2006.pdf
- [29] ORME, John a Cheryl BUEHLER, 2001. *Foster Family Characteristics and Behavioral and Emotional Problems of Foster Children: A Narrative Review*. Family Relation [online databáze]. vol. 50, no 1, s. 3-15. [cit. 2012-04-10]. ISSN 01976664. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/585768>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NRP Náhradní rodinná péče

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Vyhodnocené schéma axiálního kódování.....	62
Obrázek č. 2: Vyhodnocené schéma selektivního kódování.....	65

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Otázky k rozhovorům

P II: Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

Dobrý den, jsem studentkou posledního ročníku magisterského studia Sociální pedagogiky. Téma mé závěrečné práce se týká sociálního a pracovního začlenění osob z pěstounských rodin do společnosti. Ráda bych vám položila pár otázek týkající se tohoto problému. Pro snadnější vyhodnocení výsledků je třeba rozhovor nahrávat. Souhlasíte s nahráváním rozhovoru?

Celý rozhovor se bude týkat okolností, které nastaly po 18. roce až do současnosti.

1. Pěstounská péče končí oficiálně dosažením zletilosti, tedy v 18. letech. Mluvil jste předtím se svými pěstouny o tom, jak bude vaše společné soužití pokračovat? Jakým způsobem Vás podporovali pěstouni po dosažení 18 let? Mohl(a) byste mi tu dobu popsat? Co jste prožíval(a), jaké to pro vás bylo? Kdo vám v té době nejvíce pomáhal? S čím jste měl(a) největší problém po skončení pěstounské péče? Přemýšlel(a) jste o tom, že byste se měl(a) osamostatnit? (najít si práci, bydlení, podílení se na financování domácnosti)

2. Jak jste byl(a) spokojený/spokojená se svou finanční situací? Kolik peněz jste měl(a) k dispozici? Za co všechno jste platil(a)? Dokázal(a) jste finančně vyjít? Měl(a) jste s někým společnou kasu nebo jste si musel všechno platit sami a na vše sami vydělat? Pobíral(a) jste nějaké sociální dávky? Popište mi prosím, jak se měnila po dobu vašeho života finanční situace? (zlepšovala se postupem času?) Za jakým účelem jste byl(a) nucen navštívit úřady práce, obecní úřady? Dokázal(a) jste si své záležitosti vyřídit sami?

3. Jak jste to měl(a) s bydlením po skončení pěstounské péče? Využil(a) jste některé ze sociálních služeb (azylové domy, domy na půl cesty a noclehárny? Sháněl(a) jste si vlastní bydlení?

4. Jaký obor jste vystudoval(a)? Co jste chtěl(a) dělat po škole? Chtěl(a) jste pokračovat ve studiu? Jak jste si práci hledal(a)? Využil(a) jste pomoc úřadů práce? Jak dlouho trvalo, než jste si po ukončení školy našel/našla práci? O jakou práci šlo? Jak dlouho jste v ní vydržel(a)? Jak probíhala vaše další profesní kariéra?

5. Je pro vás těžké navázat s někým kamarádský vztah? Kolik máte opravdových přátel?

Kdo vám byl v životě nejbližší? Proč? Kdo vás nejvíce ovlivnil? V čem? Jste v kontaktu se svými biologickými rodiči? Jaký máte vztah se svými sourozenci/pěstouny?

Je pro vás důležité mít s někým vztah? Kolik partnerů jste za svůj život měl(a)? Jak dlouho vztahy trvaly? Snažil(a) jste se usadit? Plánujete/plánoval jste rodinný život? Rodičovství? Jak si představujete rodinnou budoucnost?

6. Čemu se věnujete ve svém volném čase? Čtete rádi? Kolik knih jste za svůj život přečetl(a)? Zajímá vás věda? Chodíte k volbám? Zajímává vás politika? Jakých kulturních akcí se rádi účastníte? Navštěvujete koncerty/festivaly?

7. Jaké plány jste měl(a), když jste byl mladší? Co jste chtěl(a) dokázat? Co se vám podařilo? Kdyby šlo něco vrátit zpátky, co byste udělal(a) jinak? Na co se ve svém životě těšíte a co vám dělá největší starost? Čeho si v životě vážíte? Jak jste celkově spokojen(a) se svým životem? Jak si představujete svou další život?

Děkuji za rozhovor.

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA ROZHOVORU

T: Jsem studentkou druhého ročníku magisterského studia sociální pedagogiky ve Zlíně. A vybrala jsem si jako téma své závěrečné práce Sociální a pracovní začlenění osob z pěstounských rodin do společnosti. Ráda bych vám položila pár otázek týkajících se tohoto problému. Pro snadnější vyhodnocení výsledků je potřeba rozhovor nahrávat. Samozřejmě data jsou anonymní. Použiji jiná jména. Nebudou data použity vůbec na jiné účely. Souhlasíte s nahráváním?

B: Ano.

T: Celý rozhovor se bude týkat okolností, které nastaly po 18 tém roce až do současnosti. Určitě víte, že pěstounská péče končí oficiálně dosažením zletilosti, tedy v 18 ti letech. Mluvila jste předtím se svým pěstounem o tom, jak bude vaše společné soužití pokračovat?

B: Ano, mluvila, bratr chtěl, abych tam zůstala bydlet. Akorát, že v osmnácti jsem měla takový blbý věk, že jsem prostě chtěla poznávat sama svět, jak se sama bydlí, jo žije. Postarat se sama o sebe, tak jsem začala bydlet v Jalubí na domku po rodičích. Bratr mi nabídnul zůstat u něho, ale já jsem to odmítla, že jsem chtěla bydlet sama.

T: Podporoval vás po dosažení 18 ti let i nadále?

B: Jenom když byly třeba narozeniny, vánoce. Chtěl, ale já jsem taky odmítla. Já jsem prostě taková samostatná jednotka.

T: Takže finanční podpora tam byla nabídnuta, ale vy jste ji prostě odmítla?

B: Ano.

T: Mohla byste mi popsat dobu po 18. roce? Co jste prožívala? Jaké to pro vás bylo?

B: Tak nastěhovat se do domu po rodičích jako bylo takové docela těžké. Jako se mi tam vracely ty vzpomínky. Já jsem vyrůstala převážně s otcem, protože mamka mi zemřela ve čtyřech a otec ve dvanácti, takže to bylo převážně s tím otcem. Takže to bylo jako takové docela jako na ty city, ale chtěla jsem bydlet sama, samozřejmě jsem to sama nezvládala finančně. Tak jsem hledala spolubydlící. Vystřídalo se mi tam jako docela dost lidí, akorát se mnou bydlet nebylo jednoduché. No a pak jsem odjela do Prahy pracovat. Zůstali mě tam dva, jakože nájemníci a já jsem odjela pracovat do Prahy. Tam jsem byla půl roku. A vrátila jsem se zpátky na baráček.

T: Kdo vám v té době nejvíce pomáhal?

B: V té době? Já jsem vždycky byla taková sama, že jsem ani nikoho nevyhledávala, nějakou spřízněnou duši, ke které bych jako nějak přilnula nebo svěřila se. Nějak, byla tam taková ta láska, ale to bylo takové, že, nevím jak to říct. Nemohla jsem mu tak věřit, jo, byl to prostě chlap, který už byl ženatý, takže jsem se na něho nemohla stoprocentně spolehnout. Asi když jsem něco potřebovala, tak jo pomohl, ale nemohl ve všem. Jinak jsem si všechno řešila sama.

T: S čím jste měla největší problém po skončení pěstounské péče?

B: Finance, utáhnout ten dům, protože to byl velký dům a chtělo to, jakože rekonstrukci, na to nebyly finance, jo, zatékala střecha, topilo se tam vlastně tuhými palivy, takže prostě tady tohle. Všechno jsem musela zvládat sama, a to bylo pro ženskou, mě bylo osmnáct nebo dvacet jako po tu dobu dál, takže to bylo jako náročné.

T: Jak jste byla spokojená se svou finanční situací? Kolik peněz jste měla k dispozici?

B: V tu dobu jsem měla tak těch dvanáct tisíc, to jsem pracovala, v kavárně v Jalubí, tak tam ne, tam, to bych kecala, to jsem měla tak osm. V místě jsem měla vlastně práci, pak jsem začala pracovat v Uherském Hradišti v pizzérii Maxis, z tam jsem odjela do Prahy. A tak jako, že se ty finance tak zvyšovaly. Tam už jsem měla pěkné peníze. Tam jsem měla i těch dvacet, pětadvacet tisíc, takže to už bylo, jakože slušné na žití.

T: Za co všechno jste musela platit?

B: Tak inkaso a zbytek jsem prostě byla taková rozlétaná, tak jsem to prostě rozhýřila. Něco jsem si odkládala na stavební spoření, ale zbytek prostě padl na akce, večírky, oblečení.

T: Dokázala jste finančně vyjít?

B: No, kolikrát ne, jsem si půjčovala od babičky.

T: Měla jste s někým společnou kasu nebo jste si všechno musela platit sama, na všechno si musela vydělat?

B: No tak ti nájemníci, když tam se mnou bydleli, když jsem bydlela na tom domě, tak oni mě přispívali. Jinak vlastně, tak jsem žila z té výplaty a z toho nájmu. Finanční situace se po čas zlepšovala.

T: Pobírala jste nějaké sociální dávky?

B: Ne.

T: Byla jste nucena navštívit úřad práce nebo obecní úřad za nějakým účelem?

B: Byla jsem na úřadě práce taky. To bylo, když jsem odešla vlastně od toho Klaudia. Tam jsem byla vlastně skoro pět let. Ale to už jsem byla, já jsem pak přešla z Prahy do Hradiště, si mě vzal zpátky. A tam jsme se nějak nedohodli, takže jsem byla na úřadě práce. A pak brigádně jsem pracovala pořád vesměs jako servírka.

T: Dokázala jste si své věci na úřadě vyřídit sama?

B: Ne všechny, ale tak z devadesáti procent jo, tak švagrová je účetní nebo tak, tady tohle mi pomáhala ona. Co jsem potřebovala, zavolala jsem jí.

T: Využila jste nějaké ze sociálních služeb jako azylový dům, Dům na půl cesty, noclehárnu

B: Ne.

T: Kde všude jste bydlela?

B: Po osmnácti. Bydlela jsem v té Praze, pak jsem bývala v Uherském Hradišti v pronájmu. Tam jsem měla přítele, s ním jsem vlastně žila tam tři roky. Pak jsme se rozešli, pak jsem bydlela další dva roky s kamarádkou v pronájmu taky tam v Hradišti. Pak jsem se vrátila zpátky do Jalubí. Kde mě zemřela babička, tak jsem si opravila po ní, to nebyl domek, to byl takový výminek 1 plus 1 v domečku. Tam jsem bydlela tři čtvrtě roku a pak jsem se vlastně vdala.

T: Vystudovala jsi servírku. Co jsi chtěla dělat po škole?

B: Servírku, mě to bavilo, komunikace s lidma, mě ta práce strašně bavila.

T: Chtěla jste pokračovat ve studiu?

B: Ne. Nebyla jsem nikdy studijní typ. Jako že by mě to učení bavilo. Ne.

T: Co tě motivovalo k tomu najít si práci?

B: Tak určitě, že, finance. Tak potřebuješ v první řadě peníze. Ten dům, vlastně se starat o ten dům, tak hlavně i to abych se dokázala nějak postarat, zabezpečit. Ten dům i sama o sebe.

T: Pomáhal vám někdo s hledáním práce?

B: Ano, kamarádka mě našla tu práci u toho Klaudia v té pizzérii. To byla vlastně moje nejlepší práce, co jsem doposud měla.

T: Kde všude jste práci hledala?

B: Na úřadu práce, přes inzeráty, přes kamarádky. Chtěla jsem pracovat, mě ta práce ser-vírky bavila, takže jsem vyhledávala tady tuhle práci. A taky jednu dobu jsem nemohla nic najít, jako tak, aby to finančně bylo taky dobré, tak jsem pracovala u známé v lese. U zná-mé v lese jsem sadila stromky. Pak jsem vysekávala, takže ta práce mě taky docela bavila, tady tohle.

T: Jak dlouho trvalo, než jste si po práci našla svou první práci po ukončení školy?

B: Já jsem, dva měsíce vlastně byly prázdniny a hned v září jsem nastupovala do práce.

T: A jak dlouho jste v ní vydržela?

B: To bylo, první práce byla Klášterní restaurace, tam jsem byla rok a půl. Pak jsem šla k tomu Klaudiovi hned. Moje druhá práce byla Klaudio, tam jsem byla dýl.

T: Odchod byl z jakého důvodu? Finančního?

B: Z finančních důvodů, ne. Tam pracoval ten můj jak kdyby přítel, nepřítel a to prostě, nedělalo to jako dobrotu, že jsme tam byli spolu na pracovišti. Tak jsem odešla.

T: Jak probíhala dál vaše profesní kariéra?

B: No to jsem vlastně šla pracovat k tomu Klaudiovi. Odjela jsem do Prahy, chtěla jsem prostě z tadyma vypadnout, jo, protože mě tady všechno sralo. A odjela jsem do Prahy. Akorát Klaudio tam zkrachoval, tak si mě vzal zpátky do Hradiště. Byla jsem tam necelých pět let. V pizzérii.

T: A pak jste nastoupila na mateřskou?

B: Nenene, ještě ne. Od Klaudia jsem pracovala na hotelu Grand. Ne, rok jsem byla v tabáku v Tescu, ve stánku jsem prodávala noviny, cigarety a tak. No a pak jsem pracovala brigádně na hotelu Grand a pak jsem vlastně šla na mateřskou. Né, ještě Haméčko, pardon. To jsem měla jenom brigádně. Na Grandu, tam jsem byla rok akorát potom, jsme začali plánovat rodinu se Staňou, takže já jsem potřebovala, aby mě měli z čeho vypočítat mateř-skou, tak jsem se nechala zaměstnat v Hamé Babice. Tam jsem byla půl roku a otěhotněla jsem.

T: Je pro vás těžké navázat s někým kamarádký vztah?

B: Není, já si myslím, že jsem takový komunikativní typ.

T: Kolik máte opravdových přátel?

B: Dvě kamarádky, nejlepší.

T: Kdo vám byl v životě nejbližší?

B: Nejbližší mi byl asi ten kluk, s kterým jsem byla. Skoro dá se říct pět roků, ale byla jsem jen jako milenka.

T: Kdo vás nejvíce ovlivnil? A v čem?

B: On. No rozhodoval za mě prostě v některých věcech, co jsem pak zjistila jako, že třeba bylo i špatně. On byl starší, takže jsem mu prostě podlehla. A takové růžové brýle jsem měla na očích. Něco bylo špatně, něco dobře, ale prostě nedala jsem na něho dopustit. Prostě byla to má první láska, ta největší a to je těžko, no.

T: Máte ještě někoho z rodiny kromě bratra?

B: Kromě bratra, ne. My jsme měli, rodiče zemřeli, né jenom sourozence, bráchu.

T: Jaký s ním máte vztah?

B: S bratrem výborný, akorát, že se málo vidíme, protože brácha je strašně pracovně vytížený, zase podniká, takže málo se vidíme, voláme si, ale jinak ne.

T: Je pro vás důležité mít s někým vztah?

B: Určitě.

T: Kolik partnerů jste za svůj život měla?

B: Tak vážný vztah jsem měla ... tři. Tři jako vážné vztahy, pak to bylo takové prostě jo, rozlétané.

T: Jak dlouho vztahy trvaly?

B: S Alešem jsem byla pět let. Pak jsem měla Martina, s tím jsem byla tři roky a se Staňou to byl rok a toho jsem si vzala.

T: Chtěla jste se usadit?

B: Ano. Já jsem chtěla vlastně, když jsem prve chtěla tu rodinu, tak já jsem hledala k sobě toho partnera, který by mě tu rodinu nahradil, tak já jsem se chtěla brzo usadit. Akorát, že jsem si hledala fakt vyloženě samé blbce, jo. Jeden byl ženatý, nebo ženatý, ten byl zadaný, druhý byl magor, to díky bohu jsme si spolu nevzali tu hypotéku a nezačli stavět. No prostě jsem chtěla stálý vztah, ale nějak jsem se na ty chlapy dívala špatnýma očima. Pak jsem zjistila jako, že peníze a jako mít krásný ksicht jako není všechno, jo.

T: Plánovala jste i rodičovství?

B: Ano. Já jsem chtěla založit tu rodinu, co jsem neměla, ale bohužel prostě...

T: Jaký máte vztah k dětem?

B: Tak máme miminko, je to půl roku, tak já si myslím, že určitě skvělý a jako že maminka, já jsem maminku nepoznala, tak teďka je to takové...

T: Jak si představujete dál rodinnou budoucnost?

B: S manželem by jsme chtěli tři děti. To třetí je ještě v otazníku a stavíme domeček, já si myslím, že to máme našlápnuté jako pěkně. Na pěknou budoucnost. Doufejme, že to všechno vyjde.

T: Čemu se věnujete ve svém volném čase?

B: Terezce, teď jediné. Volný čas, jako, dvacet čtyři hodin jsem s ní. Manžel jezdí pracově do Prahy, takže bývám i sama doma, takže to je, převážně s ní jsem. Když mám chvíli času, tak si jdu třeba zacvičit, jo, provětrat tu hlavu nebo za kamarádkou, která mě udělá obočí, už to je pro mě taková úleva teďka. Ale převážně jsem s tou Terezkou.

T: A před tím, než jste měla dítě, po tom osmnáctém roce?

B: Po tom osmnáctém roce, to byly ty večírky, akce, to mě jako bavilo asi nejvíc asi tak a pak mě strašně bavil sport. Spinning jsem dělala, to mě bavilo. Jinak procházky, strašně ráda jsem chodila, jako chůzi. Tak to jsem měla takové koníčky. Jenom tady tohle.

T: A co četba?

B: Ne, nečetla jsem. Teď tu Maminku. Jinak knížky jsem nee. K tomu jsem nikdy tak neměla vztah.

T: Co hudba?

B: Hudba, ano, to v pubertě to jsem poslouchala hodně Kelly Family. To bylo takové období moje. Jinak se mně líbí Beatles, poslouchám. To se mi strašně líbí. Jinak tak rock taky.

T: Zajímáte se o vědu?

B: Ani ne.

T: Chodíte k volbám? Zajímá vás politika?

B: Ano. No když tam není ten bordel, tak ani ne. Podívám se na zprávy, co se tam děje, ale že bych jako převážně se v tom rýpala, tak to ne.

T: Jakých kulturních akcí se ráda účastníte?

B: Tak mám ráda cimbál, hody. Jinak spíš takové ty venkovské zábavy, jinak žádné koncerty, to nějak nevyhledávám. Diskotéky už vůbec, dříve jsem chodila na diskotéky, teďka spíš takové ty venkovské tancovačky.

T: A dříve od toho osmnáctého roku to jste se účastnila festivalů, koncertů, čeho?

B: Jo, to jsme jezdili do Prahy na ty párty. Na Rolling Stones jsem byla na koncertě. To byl vlastně takový můj největší zážitek, tady z těch kapel. A jinak ty diskotéky.

T: Navštěvujete nebo navštěvovala jste výstavy?

B: Ne, výstavy ne. Ale košť vína. Takže mě zajímají spíš takové ty venkovské aktivity. Jinak žádné výstavy.

T: Jaké plány jste měla, když jste byla mladší? Co jste chtěla dokázat?

B: První ten největší cíl bylo asi založit tu rodinu a být šťastná, protože jako do těch osmnácti to moc jako nebylo růžové. A to se mi podařilo.

T: Kdyby šlo něco vrátit zpátky, co byste udělala jinak?

B: No, to asi bych po tom osmnáctém roku jinak uvažovala a nestýkala bych se s takovými lidma, co jsem jako se dřív stýkala. Nebyla bych taková rozlétaná. Prostě teďko mě to i mrzí, jo, třeba jsem měla špatnou pověst. Ale jako něco za tím bylo. Prostě vím, proč jsem to dělala.

T: Na co se ve svém životě těšíte? Co vám dělá největší radost?

B: Největší radost Tereška, manžel. Teďka domeček stavíme, tak to. Ráda strašně uklízím, tak už se těším, až tam budu poletovat s tym mopem.

T: Co vám naopak dělá největší starost?

B: Nemoc a úmrtí, z toho mám strašný strach, protože jsem vlastně v životě měla několik úmrtí, ztrát. Tak tady z tohohle mám úplně hrůzu.

T: Čeho nebo koho si v životě vážíte?

B: Vážím si samozřejmě bratra, že se o mě se ženou dokázali nebo starali se o mě. Myslím, že mi dali všechno, první, poslední. Akorát, že jsem, prostě měla svou hlavu a byla jsem až blbá. Teď už jsem dospělá, takže to vidím, že oni to mysleli dobře a já špatně.

T: Jste celkově spokojená se svým životem?

B: Ne, nejsem. Tak hlavně ta ztráta rodičů tam hraje jako v první řadě tu hlavní roli, jakože mě chybí. Hlavně teď když mám tu dceru, chtěla bych, aby ju poznali, s mamkou, posedět, pokecat o takových věcech. Tak to mě hlavně chybí, takže. Nebyla jsem, nebo teď už jsem šťastná, mám super chlapa. Takže teďkon jsem prostě spokojená v tom životě, ale pořád mě jako chybí jako ta rodičovská láska. Pořád to v sobě cítím, jako že tam je velká mezera.

T: Pomáhá vám někdo s malou?

B: Manžel. On jezdí jako třeba jedna noc, maximálně dvě noci jezdí do Prahy pracovat, jinak pracuje z domu anebo v Hradišti. Takže manžel.

T: Jak si představujete dál svou budoucnost?

B: Tak, nevím. Potom bych chtěla určitě pracovat, chtěla bych zase někde mezi ty lidi, jako servírka. Třeba né na plný úvazek, na částečný úvazek. Starat se jenom o tu rodinu. Nebo jako nic mě tak nenapadá. Jinak plány do budoucna, co můžeš plánovat? Máš děti, starat se o rodinu, pracovat, nic víc.

T: To je ode mě vše, děkuji za rozhovor.